

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Навчально–науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Магістерська робота
на тему «Управління активами страхової компанії як стейкхолдера
недержавного пенсійного забезпечення»

Виконала: студентка 6-го курсу, групи 601-ЕФ

Спеціальності

072 «Фінанси, банківська справа, страхування
та фондовий ринок»

за освітньо-професійною програмою «Фінанси,
банківська справа та страхування»

Другого (магістерського) рівня вищої освіти
Андрусенко А.С.

Керівник: д.е.н., професор Птащенко Л.О.

Рецензент: заступник начальника відділу
планових перевірок оподаткування фізичних
осіб управління оподаткування фізичних осіб
ГУ ДПС у Полтавській області, Лапа Є.С.

Засвідчую, що в цій роботі немає запозичень із
праць інших авторів без відповідних посилань
Андрусенко А.С.

Підтверджую достовірність даних,
використаних у роботі

Андрусенко А.С.

Полтава, 2025 року

АНОТАЦІЯ

Андрусенко А.С. «Управління активами страхової компанії як стейкхолдера недержавного пенсійного забезпечення». Рукопис. Випускна робота на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» – Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2025.

Робота містить 74 сторінки, 10 таблиць, 6 рисунків та список літератури з 50 джерел.

Ключові слова: активи, страховий ринок, управління активами, страхові компанії, недержавне пенсійне забезпечення.

Мета дослідження полягає у аналізі особливостей управління активами страховими компаніями, які виступають стейкхолдерами недержавного пенсійного забезпечення. Дослідження спрямоване на визначення ключових факторів, що впливають на ефективність управління активами, а також розробку рекомендацій щодо вдосконалення цієї діяльності.

Об'єкт дослідження: процес управління активами страхової компанії.

Предмет дослідження: особливості, фактори, що впливають на ефективність управління активами страхових компаній.

У випускній роботі розглянуто комплекс питань, пов'язаних із дослідженням теоретико-методичних основ управління активами страхової компанії на ринку недержавного пенсійного забезпечення, проведено аналіз ефективності управління активами страхової компанії, здійснено дослідження факторів впливу на результативність управління активами страхової компанії, представлено стратегічні орієнтири управління активами в контексті актуальних тенденцій розвитку страхового ринку та розглянуто формування портфеля інноваційних послуг страхової компанії на ринку недержавного пенсійного забезпечення.

ANNOTATION

Andrusenko A.S. «Asset Management of an Insurance Company as a Stakeholder of Non-State Pension Provision». Manuscript. Graduation Thesis for the Second (Master's) Level of Higher Education in the Specialty 072 «Finance, Banking, Insurance and Stock Market» – National University «Yuriy Kondratyuk Poltava Polytechnic», Poltava, 2025.

The work contains 74 pages, 10 tables, 6 figures, bibliography from 50 sources.

Keywords: assets, insurance market, asset management, insurance companies, private pension provision.

The aim of the study is to analyze the specifics of asset management by insurance companies that act as stakeholders in private pension provision. The research focuses on identifying key factors influencing the efficiency of asset management and developing recommendations for improving this activity.

The object of the study: the process of asset management in an insurance company.

The subject of the study: the specifics and factors influencing the efficiency of asset management in insurance companies.

The graduate thesis addresses a comprehensive range of issues related to the study of the theoretical and methodological foundations of asset management in insurance companies operating in the private pension provision market. It includes an analysis of the efficiency of asset management in insurance companies, an investigation of factors influencing the effectiveness of asset management, and the presentation of strategic guidelines for asset management in the context of current trends in the development of the insurance market. Additionally, the formation of a portfolio of innovative services offered by insurance companies in the private pension provision market is explored.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ НА РИНКУ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	7
1.1. Економічна сутність та правові засади значення управління активами в страховій діяльності	7
1.2. Основні принципи та інструментарій управління активами страхової компанії на ринку недержавного пенсійного страхування	12
1.3. Особливості співпраці страхових компаній з недержавними пенсійними фондами, інститутами спільного інвестування та компаніями з управління активами	17
Висновки до розділу 1.....	26
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ	27
2.1. Ефективність управління активами в українських страхових компаніях.....	27
2.2. Фактори впливу на результативність управління активами страхової компанії.....	34
2.3. Аналіз ризиків, пов'язаних з управлінням активами у сфері недержавного пенсійного страхування.....	38
Висновки до розділу 2.....	48
РОЗДІЛ 3. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ ЯК СТЕЙКХОЛДЕРА НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ.....	50
3.1. Стратегічні орієнтири управління активами в контексті актуальних тенденцій розвитку страхового ринку	50
3.2. Формування портфеля інноваційних послуг страхової компанії на ринку недержавного пенсійного забезпечення.....	56
Висновки до розділу 3.....	65
ВИСНОВОК.....	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	70

				MP 601-ЕФ 11394141						
	П. І. Б.	Підпис	Дата							
<i>Розроб.</i>	<i>Андрусенко А.С.</i>			<i>Управління активами страхової компанії як стейкхолдера недержавного пенсійного забезпечення</i>						
<i>Перевір.</i>	<i>Птащенко Л.О.</i>									
<i>Н. Контр.</i>	<i>Глушко А.Д.</i>									
<i>Затверд.</i>	<i>Свиствен Л.А.</i>									
				<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 33%; text-align: center;">Літ.</td> <td style="width: 33%; text-align: center;">Арк.</td> <td style="width: 33%; text-align: center;">Аркушів</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">50</td> <td style="text-align: center;">3</td> <td style="text-align: center;">74</td> </tr> </table>	Літ.	Арк.	Аркушів	50	3	74
Літ.	Арк.	Аркушів								
50	3	74								
				<i>Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування</i>						

ВСТУП

У сучасних умовах, які характеризуються глобалізацією, інтеграцією фінансових ринків та зростанням тривалості життя, питання пенсійного забезпечення набувають особливої гостроти. Недержавне пенсійне забезпечення виступає одним із важливих інструментів для формування додаткового пенсійного капіталу та забезпечення фінансової стабільності громадян у похилому віці. Страхові компанії, як ключові гравці цього ринку, відіграють значну роль у управлінні пенсійними активами.

Управління активами є одним з основних напрямків фінансового менеджменту і представляє собою систему формування і реалізації управлінських рішень в операційній, інвестиційній і фінансовій діяльності страховика спрямовану на забезпечення його довгострокової платоспроможності і прибутковості. Прийняття рішень в цій сфері безпосередньо впливає на стан ліквідності і прибутковості компанії, забезпечення її платоспроможності в короткостроковому і довгостроковому періодах [10].

Складність процесу управління активами страховиків пов'язана з ризиковим характером їх діяльності, непередбачуваністю виникнення страхових випадків і розмірів пов'язаних з ними грошових виплат.

Управління активами повинне забезпечити страховикам фінансову надійність, можливість здійснювати розрахунки за страховими та іншими зобов'язаннями і отримувати інвестиційний дохід. Водночас має бути досягнуто збереження (або навіть збільшення) вартості активів.

На сучасному етапі розвитку України питання пенсійної системи набуває особливої актуальності, яку посилюють непередбачувані обставини та умови форс-мажору. Країна стикається з викликами, які виникають внаслідок економічних труднощів, політичної нестабільності та, що найбільш важливо, військових подій на своїй території. Умови форс-мажору, такі як воєнний стан, ставлять під сумнів звичайні пенсійні практики та вимагають невідкладних заходів для забезпечення стабільності та соціального захисту громадян.

Введення воєнного стану створює додаткові виклики для гарантування фінансової безпеки пенсійної системи. Переорієнтація економічних ресурсів на потреби оборони та вирішення гострих соціальних проблем, пов'язаних зі збереженням та забезпеченням мирного населення, потребує комплексного підходу до питань пенсійного забезпечення в умовах нестабільності.

Актуальність обраної теми полягає в тому, що загострення демографічних викликів, з якими стикається країна, вимагають серйозного переосмислення підходів до формування пенсійного забезпечення. Одним із перспективних напрямків є розвиток недержавного пенсійного страхування. Розгляд цієї теми є необхідним кроком у вдосконаленні системи соціального захисту громадян та забезпеченні стабільності пенсійної системи в цілому.

Мета дослідження полягає у аналізі особливостей управління активами страховими компаніями, які виступають стейкхолдерами недержавного пенсійного забезпечення. Дослідження спрямоване на визначення ключових факторів, що впливають на ефективність управління активами, а також розробку рекомендацій щодо вдосконалення цієї діяльності.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

- дослідити економічну сутність та правові засади значення управління активами в страховій діяльності;
- розглянути основні принципи та інструментарій управління активами страхової компанії на ринку недержавного пенсійного страхування;
- оцінити особливості співпраці страхових компаній з недержавними пенсійними фондами, інститутами спільного інвестування та компаніями з управління активами;
- дослідити ефективність управління активами в українських страхових компаніях;
- визначити фактори впливу на результативність управління активами страхової компанії;

- проаналізувати ризики, пов'язані з управлінням активами у сфері недержавного пенсійного страхування;
- виявити стратегічні орієнтири управління активами в контексті актуальних тенденцій розвитку страхового ринку;
- дослідити формування портфеля інноваційних послуг страхової компанії на ринку недержавного пенсійного забезпечення.

Об'єкт дослідження: процес управління активами страхової компанії.

Предмет дослідження: особливості, фактори, що впливають на ефективність управління активами страхових компаній.

Структура та обсяг магістерської роботи: дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ НА РИНКУ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1.1. Економічна сутність та правові засади значення управління активами в страховій діяльності

Страхова діяльність є важливим сектором сучасної ринкової економіки, що забезпечує фінансову стійкість та захист матеріальних інтересів громадян та підприємств. В умовах економічного середовища та зростання ризиків, особливе місце у забезпеченні ефективної діяльності займає управління активами страховиків.

В цілому активи являють собою економічні ресурси підприємства у різних видах, які використовуються в процесі здійснення господарської діяльності, формуються для конкретних цілей здійснення цієї діяльності у відповідності до місії та стратегії економічного розвитку підприємства і у формі сукупних майнових цінностей характеризують основу його економічного потенціалу [1].

Таблиця 1.1

Підходи до визначення поняття категорії «активи»

Автор	Визначення
А. М. Поддєрьогін	Активи – ресурси, які перебувають у розпорядженні підприємства і використання яких веде до збільшення економічних вигід у майбутньому [5].
В. М. Шелудько	Активи підприємства – це майно в його матеріальній і нематеріальній формах, придбане підприємством за рахунок власних або залучених ресурсів, що перебувають у його розпорядженні та призначені для використання у фінансово-господарській діяльності з метою отримання прибутку [7].

Продовження табл. 1.1

В. П. Савчук	Активи підприємства – це його ресурси, які повинні принести підприємству вигод у майбутньому [3].
О. С. Філімоненков	Активи – сукупність засобів праці і предметів праці, які беруть участь у створенні продукту [5].
І. О. Бланк	Активи – економічні ресурси підприємства у формі сукупних майнових цінностей, що використовуються у господарській діяльності з метою одержання прибутку [3].

Активи страховика є ресурсами, що контролюються страховою компанією внаслідок минулих подій, сформованих за рахунок власних коштів, коштів страхувальників та інших кредиторів, які забезпечують функціонування компанії, здійснення страхових виплат і отримання інвестиційного прибутку [2].

Управління активами в страховій компанії – це комплекс заходів, спрямованих на ефективне використання коштів, отриманих від страхових премій. Це ключовий аспект діяльності страховика, який безпосередньо впливає на його фінансову стійкість, рентабельність та здатність виконувати свої зобов'язання перед страхувальниками.

Особливості сучасної страхової системи вимагають прийняття нових підходів до управління ресурсами, що змушує страховиків шукати рішення, яке буде забезпечувати збільшення дохідності активів без підвищення рівня ризиків. Ефективне керування інвестиційним портфелем є основою фінансової стійкості страхової компанії та здатності виконувати свої зобов'язання перед страхувальниками.

Економічна сутність управління активами полягає у виборі, придбанні, утриманні та продажі активів з метою отримання максимального доходу при мінімальних ризиках. Для страхових компаній це означає інвестування страхових резервів у різноманітні фінансові інструменти.

Управління активами страхової діяльності є складним процесом, який вимагає високої кваліфікації фахівців та використання сучасних технологій. Сутність активів детально розкривається через їх класифікацію (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Класифікація активів страхової компанії

Класифікація	Види класифікації
За сферою використання	виключно страхові
	універсальні
Залежно від ролі у страховому бізнесі	ключові
	допоміжні
За рівнем ліквідності	високоліквідні
	низьколіквідні
	неліквідні
За можливістю інвестувати страхові резерви	дозволені
	заборонені
Залежно від сфери страхування	активи компаній зі страхування життя
	активи інших видів страховиків
Залежно від передачі в зовнішнє управління	активи, передані у зовнішнє управління
	внутрішні активи страховика

Класифікація активів страхових компаній є важливим інструментом для оцінки їх фінансового стану та ефективності управління. За рівнем ліквідності активи поділяються на високоліквідні (швидко конвертуються в гроші), низьколіквідні та неліквідні. Це дає змогу оцінити здатність компанії швидко покрити свої зобов'язання. Стосовно класифікації за сферою страхування, то активи компаній, які займаються страхуванням життя, відрізняються від активів компаній, що пропонують інші види страхування. Це пов'язано з

особливостями кожного виду договору та довгостроковими зобов'язаннями, які беруть на себе компанії. За роллю в страховому бізнесі, активи поділяють на ключові та допоміжні. До перших відносять грошові кошти та фінансові інвестиції, а до інших основні засоби та нематеріальні активи.

За можливістю інвестування, активи поділяються на дозволені та заборонені. Дозволені активи – це, наприклад, банківські вклади, цінні папери та державні облігації. До заборонених відносять інвестиції в надто ризикові активи, які можуть призвести до значних втрат, що загрожує платоспроможності страховика. Наприклад, можливий конфлікт інтересів, причиною якого може бути інвестиція в пов'язані зі страховою компанією. За передачею у зовнішнє управління, активи поділяються на ті, які передаються в управління іншим компаніям та ті, які залишаються під прямим управлінням страховика. Залежно від характеру активів, вони поділяються на матеріальні та нематеріальні. До перших відносять нерухомість, обладнання та транспортні засоби. До інших належать ліцензії, патенти та програмне забезпечення.

Цей різновид класифікації дає змогу оцінити фінансову стійкість компанії, приймати обґрунтовані управлінські рішення та сприяє підвищенню довіри інвесторів. Загалом, класифікація активів є важливим інструментом для ефективного управління страховою компанією та забезпечення її стабільної роботи.

Водночас управління активами регулюються низкою правових норм, які встановлюють вимоги до структури, складу та порядку використання страхових резервів і інвестиційних портфелів. Правове регулювання забезпечує прозорість діяльності страховиків, захист інтересів страхувальників і стабільність фінансового ринку.

Правові засади управління активами у страховій діяльності базуються на законодавстві України, яке регулює фінансову діяльність страхових компаній, захист прав страхувальників та забезпечення прозорості ринку. Основними регуляторами цієї сфери є Закон України «Про страхування», Цивільний

кодекс України, а також нормативні акти Національного банку України, який виконує функції регулятора страхового ринку.

Відповідно до Закону України «Про страхування», об'єктами страхування можуть бути майнові інтереси, що не суперечать законодавству України, пов'язані:

- з життям, здоров'ям, працездатністю та додатковою пенсією страхувальника або застрахованої особи (особисте страхування);
- з володінням, користуванням і розпорядженням майном (майнове страхування);
- з відшкодуванням страхувальником заподіяної ним шкоди особі або її майну, а також шкоди, заподіяної юридичній особі (страхування відповідальності) їхньої організації та управління ними слід розглядати, беручи до уваги сутність децентралізованих фінансів взагалі та враховуючи зокрема специфіку діяльності [3].

Законодавство встановлює чіткі вимоги щодо розміщення активів, інвестування, дотримання нормативів ліквідності та платоспроможності. Регуляторні органи, зокрема Національний банк України, здійснюють постійний моніторинг та контроль за діяльністю страховиків, забезпечуючи відповідність їхніх інвестиційних портфелів встановленим стандартам.

Важливу роль відіграє дотримання міжнародних стандартів, таких як Solvency II, які забезпечують фінансову стабільність та прозорість діяльності страхових компаній у країнах ЄС і слугують орієнтиром для українського ринку. Правові засади управління активами сприяють досягненню балансу між економічними інтересами страховиків, їх клієнтів та держави. Дотримання встановлених нормативів і правил підвищує ефективність діяльності страховиків, сприяє розвитку ринку страхових послуг і забезпечує стабільність фінансової системи в цілому [18].

Таким чином, економічна сутність управління активами у страховій діяльності полягає у забезпеченні фінансової стабільності та підвищенні

ефективності діяльності страховиків. Управління активами є багатограним процесом, що включає аналіз, планування, реалізацію інвестиційних стратегій та моніторинг результатів. Водночас правові засади цього процесу відіграють ключову роль, оскільки визначають правила і межі функціонування страхових компаній на ринку. Для досягнення успіху страховики повинні враховувати економічні, правові та ринкові чинники, що впливають на управління активами.

1.2. Основні принципи та інструментарій управління активами страхової компанії на ринку недержавного пенсійного страхування

Управління активами страхової компанії, особливо в секторі недержавного пенсійного страхування, є складним процесом, який вимагає дотримання відповідних принципів. Метою є забезпечення максимальної прибутковості інвестицій при мінімальних ризиках, щоб гарантувати стабільні виплати клієнтам.

Одним із основних принципів управління активами в недержавному пенсійному страхуванні є довгостроковість. На відміну від інших видів страхування, де страхові виплати можуть бути потрібні відносно швидко, пенсійні накопичення інвестуються з розрахунком на десятиліття. Це означає, що інвестиційна стратегія повинна бути спрямована на забезпечення стабільного доходу протягом тривалого періоду, а не на отримання швидкого прибутку.

Безпека інвестицій є також важливим принципом. Страхові резерви, які формують з внесків клієнтів, є гарантією виконання страхових зобов'язань. Тому інвестиції повинні бути спрямовані на збереження капіталу та мінімізацію ризику втрати коштів. Важливим аспектом управління активами є ліквідність. Страхова компанія повинна мати можливість швидко конвертувати свої активи в грошові кошти для виплати пенсій. Однак,

прагнення до максимальної ліквідності може призвести до зниження дохідності. Тому необхідно знаходити баланс між ліквідністю та дохідністю.

Диверсифікація інвестицій є ефективним інструментом управління ризиками. Розподіляючи інвестиції між різними видами активів та емітентами, можна знизити вплив негативних подій на загальний портфель. Дохідність інвестицій є необхідною умовою для забезпечення зростання пенсійних накопичень клієнтів. Однак, прагнення до максимального доходу не повинно призводити до прийняття надмірних ризиків.

Для досягнення поставлених цілей страхові компанії використовують різноманітні інструменти управління активами (рис.1.1).

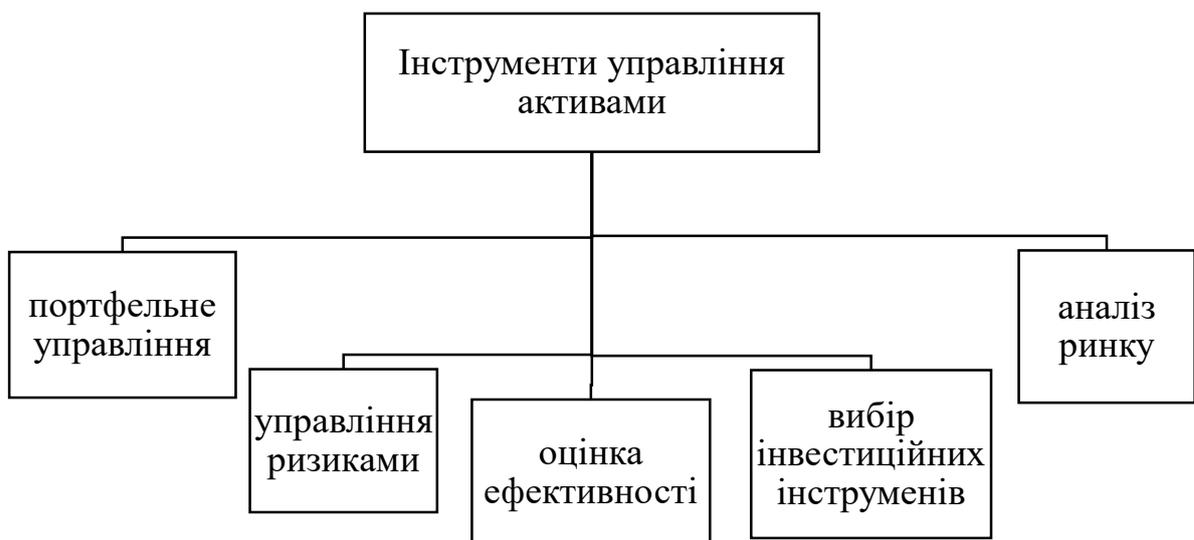

Рис. 1.1. Інструменти управління активами страхової компанії

Управління активами недержавного пенсійного фонду – це постійний процес прийняття обґрунтованих рішень щодо інвестування коштів з метою забезпечення стабільного та довгострокового зростання пенсійних накопичень. Цей процес передбачає комплексний аналіз внутрішніх та зовнішніх факторів, що впливають на фінансові ринки та активне управління інвестиційним портфелем.

Відповідно до Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» недержавне пенсійне забезпечення здійснюється:

- пенсійними фондами шляхом укладення пенсійних контрактів між адміністраторами пенсійних фондів та вкладниками таких фондів відповідно до цього Закону;
- страховиками шляхом укладення договорів страхування довічної пенсії з учасниками фонду, страхування ризику настання інвалідності або смерті учасника фонду відповідно до цього Закону та законодавства про страхування;
- банківськими установами відповідно до цього Закону та законодавства про банківську діяльність шляхом укладення договорів про відкриття пенсійних депозитних рахунків для накопичення пенсійних заощаджень у межах суми, визначеної для відшкодування вкладів Фондом гарантування вкладів фізичних осіб, що встановлюється згідно із законом [5].

На етапі глибокого аналізу ринку приймаються усвідомлені інвестиційні рішення, відстежуються зміни в макроекономічному середовищі, аналізується стан фінансових ринків, виявляються нові тренди та оцінюються потенційні ризики. Це дає змогу визначити найбільш перспективні сегменти ринку та уникнути небезпечних вкладень. Створення диверсифікованого портфеля допомагає знизити ризики, оскільки не всі активи реагують однаково на зміни ринкових умов. Склад портфеля формується з урахуванням індивідуальних цілей та обмежень інвестора, а також його рівня рівня ризиковості.

Вибір інструментів для інвестування – це одне з найважливіших рішень, яке впливає на прибутковість портфеля. До найбільш поширених інструментів належать акції, облігації, нерухомість, альтернативні інвестиції та похідні фінансові інструменти. Кожен з цих інструментів має свої особливості та рівень ризику.

Жодна інвестиція не є повністю безпечною. Тому важливо постійно оцінювати ризики, пов'язані з інвестиційним портфелем та вживати заходів для їх мінімізації. До інструментів управління ризиками належать диверсифікація, хеджування (страхування від можливих збитків), лімітування (обмеження розміру інвестицій у конкретний актив) та інші.

Ефективність інвестиційної діяльності оцінюється шляхом порівняння фактичних результатів з очікуваними. Регулярний моніторинг дозволяє виявити відхилення від запланованої траєкторії та вчасно скоригувати інвестиційну стратегію.

Сучасні технології відіграють все більшу роль в управлінні активами. Штучний інтелект, машинне обладнання та великі дані дозволяють автоматизувати рутинні процеси, покращити точність прогнозів та розробляти більш ефективні інвестиційні стратегії.

Управління активами у сфері недержавного пенсійного страхування є надзвичайно складним завданням, яке потребує врахування численних зовнішніх і внутрішніх факторів. Цей процес стикається з низкою викликів, які впливають на ефективність інвестиційної діяльності та надійність майбутніх пенсійних виплат.

Одна з найбільших загроз для управління активами у сфері недержавного пенсійного страхування – це економічна нестабільність. Причиною цьому є висока інфляція та коливання валютного курсу. Зростання цін знижує реальну дохідність інвестицій, оскільки дохід від вкладень може не покривати втрати купівельної спроможності. В умовах відкритості економіки коливання курсів валют впливають на активи, що інвестовані у закордонні інструменти, збільшуючи валютні ризики. Зниження економічної активності та фінансових ринків у періоди криз може спричинити зниження вартості активів, скорочуючи дохідність портфеля.

Фінансові інструменти, такі як акції та корпоративні облігації, характеризується високим коливанням цін на акції та облігації. Це створює ризики втрати капіталу в разі несприятливих ринкових умов. У разі потреби

швидкого продажу активів страхові компанії можуть стикнутися з їхньою низькою ліквідністю або втратою вартості через несприятливі умови на ринку.

Законодавчі вимоги, що регулюють структуру інвестиційного портфеля, можуть обмежувати доступ до високоприбуткових фінансових інструментів. Наприклад, норми про обов'язкову частку державних цінних паперів у портфелі знижують загальну дохідність. Нестабільність нормативно-правової бази може створювати додаткові труднощі для планування інвестиційної стратегії.

Активи недержавних пенсійних фондів мають забезпечити виплати через десятиліття. Це вимагає врахування довгострокових ризиків, які складно передбачити. Наприклад, старіння населення збільшує тиск на пенсійні системи, що потребує більшого акценту на збереженні активів. За тривалий період можуть змінюватися умови на ринку, що ускладнює прогнозування інвестиційного доходу.

Низька фінансова грамотність потенційних учасників недержавного пенсійного страхування є суттєвою перешкодою для залучення коштів. Це проявляється через:

- недовіру до фінансових установ;
- відсутність усвідомлення важливості накопичувального пенсійного страхування;
- зосередженість на короткострокових фінансових цілях замість довгострокового планування.

Недостатня диверсифікація інвестиційного портфеля може збільшити вразливість до негативних ринкових змін. Наприклад, надмірна концентрація на державних цінних паперах знижує потенційну дохідність, а також низька частка інвестицій у реальні активи, такі як нерухомість або інфраструктурні проєкти, обмежує можливості диверсифікації.

Також однією із загроз для управління активами є недостатній рівень впровадження сучасних технологій, таких як штучний інтелект і програмне

забезпечення, може обмежити ефективність управління активами. Захист конфіденційної інформації та активів є критично важливим в умовах зростання кількості кіберзлочинів.

Політична нестабільність, війни або конфлікти можуть впливати на економічні та фінансові умови, знижуючи дохідність активів. Також політичні рішення можуть обмежувати права чи можливості пенсійних фондів на ефективне управління коштами.

Отже, управління активами в недержавному пенсійному страхуванні – це стратегічно важлива функція, яка потребує комплексного підходу та постійного вдосконалення. Ефективність управління активами безпосередньо впливає на стабільність пенсійної системи, довіру клієнтів та конкурентоспроможність страхової компанії на ринку.

Використання сучасних інструментів та технологій, а також дотримання високих стандартів корпоративного управління дозволяють забезпечити стабільність пенсійних систем та гарантувати виконання зобов'язань перед клієнтами. Управління активами в недержавному пенсійному страхуванні – це складний і багатогранний процес, який вимагає високого рівня професіоналізму та відповідальності. Від ефективності управління активами залежить майбутнє мільйонів людей, які довірили свої пенсійні накопичення страховим компаніям.

1.3. Особливості співпраці страхових компаній з недержавними пенсійними фондами, інститутами спільного інвестування та компаніями з управління активами

Співпраця між страховими компаніями, недержавними пенсійними фондами, інститутами спільного інвестування та компаніями з управління активами є важливим елементом сучасного фінансового ринку. Це дозволяє об'єднати ресурси та досвід цих інституцій для досягнення спільних цілей: забезпечення стабільного зростання пенсійних накопичень, підвищення

прибутковості інвестицій та зниження ризиків. Основними формами співпраці між страховими компаніями, недержавними пенсійними фондами, інститутами спільного інвестування та компаніями з управління активами є:

- управління активами;
- спільні інвестиційні проєкти;
- розроблення спільних страхових продуктів;
- обмін інформацією та досвідом.

Управління активами – це найпоширеніша форма співпраці. Страхові компанії та недержавні пенсійні фонди наймають компанії з управління активами для інвестиційного управління. Вони займаються розробленням інвестиційних стратегій, здійснюють аналіз ринків, формування інвестиційні портфелі та здійснюють їх моніторинг. Компанії з управління активами мають чимало знань фінансових ринків, досвідчені команди аналітиків займаються розробкою складних фінансових стратегій. Делегування управління активами дозволяє фінансовим інституціям зосередитися на своїх основних видах діяльності. Управління активами відбувається на таких етапах:

1. Недержавний пенсійний фонд укладає договір із компанією з управління активами, в якому зазначаються умови співпраці, обсяг активів, які передаються в управління та інвестиційна політика.
2. Компанія з управління активами формує інвестиційний портфель відповідно до індивідуальних потреб клієнта та обраної інвестиційної стратегії.
3. Компанія з управління активами регулярно звітує клієнту про результати управління активами, динаміку інвестиційного портфеля та досягнуту прибутковість.

Співпраця фінансових інститутів у сфері управління активами є вигідною для всіх учасників. Завдяки професійному підходу вдається розробляти інноваційні страхові продукти з інвестиційною складовою,

оптимізувати інвестиційні процеси та знизити ризики. Регулярний обмін інформацією та досвідом дозволяє приймати більш обгрунтовані рішення.

Створення спільних інвестиційних фондів є ефективним механізмом співпраці між страховими компаніями, недержавними пенсійними фондами, інститутами спільного інвестування та компаніями з управління активами. Об'єднання ресурсів, знань та досвіду цих інституцій дозволяє досягти синергії та забезпечити більш стабільне зростання пенсійних накопичень, підвищити прибутковість інвестицій та зменшити ризики.

Створення спільних інвестиційних фондів для інвестування у великі проєкти, такі як нерухомість чи інфраструктура, дозволяє розподілити ризики та отримати доступ до більш широкого кола інвестиційних можливостей. Створення спільних фондів дає змогу знизити витрати на управління активами для кожного з учасників. Компанії з управління активами мають глибокі знання фінансових ринків та досвідчені команди аналітиків. Найпоширенішими типами інвестиційних фондів є пайові, акціонерні товариства та фонди, які інвестують переважно у нерухомість та інфраструктуру.

У створенні спільного інвестиційного фонду у кожного учасника є роль. Страхові компанії надають кошти для інвестування та виступають як продавець страхових продуктів. Недержавні пенсійні фонди займаються інвестиціями пенсійних накопичень для забезпечення їхнього зростання. Інститути спільного інвестування виступають організаторами фондів та забезпечують діяльність відповідно до законодавства. Компанії з управління активами розробляють інвестиційні стратегії та здійснюють постійний моніторинг.

Спільні інвестиційні фонди пропонують низку переваг для інвесторів такі як, доступність для інвестування навіть невеликих сум, високу ліквідність, що дозволяє швидко купити або продати паї фонду, та прозорість діяльності, завдяки регулярному оприлюдненню інформації. Незважаючи на свої переваги вони мають свої певні ризики. Серед них:

- конфлікт інтересів між учасниками фонду;
- можливі помилки або шахрайство з боку компанії;
- зміни в законодавстві, які можуть вплинути на діяльність фонду.

Створення спільних інвестиційних фондів є важливою формою співпраці між фінансовими інститутами. Вона дозволяє забезпечити стабільне зростання пенсійних накопичень, підвищити прибутковість інвестицій та знизити ризики для інвесторів.

Співпраця між страховими компаніями, недержавними пенсійними фондами, інститутами спільного інвестування та компаніями з управління активами є важливим вектором розвитку фінансового ринку. Однією з найпоширеніших форм такої співпраці є розробка спільних страхових продуктів. Вони являють собою інноваційні фінансові інструменти, які поєднують в собі елементи страхування та інвестування. Спільні страхові продукти розробляються кількома фінансовими інститутами для задоволення потреб клієнтів, які бажають одночасно забезпечити свою фінансову безпеку та збільшити свої накопичення.

До переваг спільних страхових продуктів у першу чергу відноситься комплексний захист та довгостроковість. Це дає змогу клієнтам отримати не тільки страховий захист у разі настання страхового випадку, але й можливість інвестувати свої кошти в різноманітні фінансові інструменти. Спільні страхові продукти зазвичай розраховані на довгостроковий період, що дозволяє клієнтам формувати стабільні накопичення для забезпечення своєї пенсії або інших цілей.

Кожен з учасників співпраці при створенні спільних інвестиційних продуктів відіграє свою унікальну роль, доповнюючи та підсилюючи один одного. Страхова компанія розробляє страховий продукт, бере на себе страхові зобов'язання, оцінює та керує ризиками, пов'язаними зі страховими виплатами та проводить маркетингові компанії та продає продукт кінцевим споживачам.

Недержавний пенсійний фонд забезпечує довгострокове інвестування коштів, інвестуючи кошти учасників пенсійних програм у різноманітні фінансові інструменти з метою отримання довгострокової дохідності. Також займається визначенням оптимального складу інвестиційного портфеля з урахуванням рівня ризику та очікуваної дохідності. Здійснює моніторинг та оцінює ефективність інвестиційної політики.

Інститут спільного інвестування займається управлінням інвестиційним портфелем, здійснює його облік та управління. Аналізує фінансові ринки та обирає найбільш перспективні інвестиційні інструменти. Регулярно звітує перед інвесторами про результати діяльності.

Компанія з управління активами надає консультаційні послуги з управління активами, допомагає іншим учасникам співпраці розробити інвестиційну стратегію та вибрати оптимальні інвестиційні інструменти. Займається розробкою індивідуальних стратегій для клієнтів. Активно управляє інвестиційними портфелями, здійснює операції купівлі та продажі цінних паперів.

Співпраця між страховими компаніями, недержавними пенсійними фондами, інститутами спільного інвестування та компаніями з управління активами дозволяє поєднати переваги кожного учасника, створити складні фінансові продукти, знизити рівень ризику та забезпечити клієнтам широкий спектр послуг.

Співпраця страхових компаній та недержавних пенсійних фондів це синергія для сталого пенсійного забезпечення. Об'єднання їхніх зусиль дозволяє створити ефективну систему пенсійного забезпечення, яка відповідає вимогам як учасників ринку, так і викликам сучасної економіки. Страхові компанії відіграють важливу роль у забезпеченні стабільності та надійності пенсійних систем. Вони надають широкий спектр послуг, включаючи:

- розробку індивідуальних пенсійних планів;
- управління пенсійними резервами;
- виплату пенсій;

– надання додаткових страхових послуг.

Страхові компанії створюють та пропонують різноманітні пенсійні продукти, які враховують індивідуальні потреби та фінансові можливості клієнтів. Завдяки досвіду в управлінні ризиками та інвестиціями, страхові компанії ефективно керують активами пенсійних фондів, забезпечуючи їх збереження та примноження. Вони беруть на себе зобов'язання щодо своєчасної та повної виплати пенсій учасникам фонду, забезпечуючи їх фінансову стабільність та пенсії. Страхові компанії можуть пропонувати додаткові страхові послуги, такі як страхування життя, здоров'я та інше, що дозволяє учасникам пенсійних фондів захистити себе від інших ризиків [8].

Завдяки співпраці страхових компаній та недержавних пенсійних фондів клієнти отримують доступ до широкого спектра пенсійних продуктів, розроблених з урахуванням їхніх індивідуальних потреб. Крім того, ефективне управління ризиками забезпечує стабільність пенсійних виплат та фінансову безпеку на пенсії.

Незважаючи на значний потенціал співпраці, страхові компанії та недержавні пенсійні фонди стикаються з рядом викликів, які можуть перешкоджати ефективному досягненню спільних цілей. Одним з найважливіших таких викликів є складне регуляторне поле, в якому діють обидва інститути. Численні закони, нормативи та інструкції, що регулюють діяльність страхових компаній та недержавного пенсійного фонду, створюють додаткові бар'єри для співпраці та вимагають значних зусиль для забезпечення їх дотримання.

Ще одним важливим викликом є довгостроковий характер пенсійних зобов'язань. На відміну від інших фінансових продуктів, пенсійні передбачають довгострокові зобов'язання, які можуть розтягуватися на десятки років. Це вимагає від учасників співпраці далекоглядності, відповідальності та здатності адаптуватися до змін макроекономічного середовища. Крім того, співпраця може ускладнюватися змінами в законодавстві та економічній ситуації. Економічні кризи, інфляція зміни в

демографічній ситуації – це все також може впливати на ефективність пенсійних систем та ускладнювати планування на довгострокову перспективу.

Для успішної співпраці необхідно розробити чітку стратегію співпраці, встановити ефективні механізми контролю та нагляду за діяльністю спільних проєктів та регулярно оцінювати ефективність співпраці та вносити необхідні корективи. Співпраця страхових компаній та недержавних пенсійних фондів є важливим кроком на шляху до створення сталого та ефективного пенсійного забезпечення.

Співпраця страхових компаній та недержавних пенсійних фондів з інститутами спільного інвестування є важливим елементом сучасного фінансового ринку. Взаємодія цих інституцій дозволяє ефективніше управляти активами, розширювати можливості для інвестування та задовольняти різноманітні потреби клієнтів.

Інститути спільного інвестування виконують функцію професійних інвесторів, які залучають грошові кошти від багатьох інвесторів і об'єднують їх для спільного інвестування в різноманітні фінансові активи. Це дозволяє інвесторам диверсифікувати свої портфелі, знизити ризики та отримати доступ до широкого спектру інвестиційних можливостей.

Співпраця страхових компаній, недержавних пенсійних фондів та компаній з управління активами є важливим елементом сучасного фінансового ринку. Взаємодія цих інституцій дозволяє ефективніше управляти активами, розширювати можливості для інвестування та задовольняти різноманітні потреби клієнтів.

Компанії з управління активами виступають професійними інвесторами, які беруть на себе відповідальність за управління фінансовими активами. Вони розробляють індивідуальні інвестиційні стратегії, здійснюють аналіз ринків, відбирають інвестиційні інструменти та постійно моніторять ефективність портфеля. Це дозволяє страховим компаніям зосередитися на своїх основних видах діяльності, делегувавши функції управління активами професіоналам.

Співпраця страхових компаній, недержавних пенсійних фондів, інститутів спільного інвестування та компаній з управління активами є фундаментальною складовою сучасної фінансової системи. Цей синергетичний взаємозв'язок дозволяє оптимізувати використання фінансових ресурсів, забезпечуючи стабільність та довгострокову перспективу для мільйонів людей.

Страхові компанії є невід'ємною частиною системи недержавного пенсійного забезпечення, відіграючи ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності клієнтів на пенсії. Їхня співпраця з недержавними пенсійними фондами базується на кількох важливих аспектах.

По-перше, страхові компанії беруть на себе зобов'язання щодо довічних пенсійних виплат. Це означає, що після досягнення пенсійного віку клієнт регулярно отримуватиме пенсію протягом усього життя, незалежно від тривалості. Таким чином, страхові компанії забезпечують фінансову стабільність у похилому віці.

По-друге, страхові компанії володіють значним досвідом у управлінні фінансовими ризиками. Завдяки цьому вони можуть ефективно захистити активи пенсійних фондів від негативного впливу зовнішніх факторів, таких як інфляція, економічні кризи тощо. Це дозволяє зберегти реальну вартість пенсійних накопичень клієнтів.

По-третє, вони спільно розробляють інноваційні фінансові продукти, які відповідають сучасним потребам клієнтів. Це можуть бути комбіновані продукти, що поєднують страхування життя з пенсійними накопиченнями, або інші цікаві пропозиції. Такі продукти дозволяють клієнтам не тільки забезпечити собі гідну пенсію, але й захистити своїх близьких у разі непередбачених ситуацій.

Компанії з управління активами відіграють важливу роль у забезпеченні ефективного управління інвестиційними портфелями страхових компаній та недержавних пенсійних фондів. Завдяки своїй експертизі та досвіду вони допомагають формувати та реалізовувати інвестиційні стратегії, які

відповідають специфічним потребам та цілям клієнтів. Регулярний контроль та моніторинг діяльності забезпечує прозорість управління активами та дозволяє своєчасно реагувати на зміни ринкових умов. Крім того, співпраця відкриває доступ до широкого спектра фінансових інструментів та ринків, що дозволяє диверсифікувати інвестиції та підвищити їхню дохідність. Таким чином, співпраця зі спеціалізованими компаніями з управління активами є одним з ключових факторів успішного управління інвестиційними портфелями.

Співпраця між страховими компаніями, недержавними пенсійними фондами, інститутами спільного інвестування та компаніями з управління активами має багато переваг, проте також супроводжується певними викликами. Суворі регуляторні вимоги, які покликані захистити інтереси інвесторів, можуть одночасно обмежувати гнучкість у прийнятті інвестиційних рішень. Значні коливання на фінансових ринках створюють додаткові складнощі, вимагаючи постійного моніторингу та коригування інвестиційних стратегій. Крім того, низький рівень фінансової грамотності серед населення ускладнює процес просування нових фінансових продуктів та пояснення їхніх переваг. І нарешті, високий рівень конкуренції між учасниками ринку вимагає постійного пошуку нових рішень та адаптації до змін ринкового середовища.

Таким чином, кожен із учасників співпраці виконує важливу роль для створення ефективних та надійних фінансових продуктів. Співпраця між страховими компаніями, недержавними пенсійними фондами, інститутами спільного інвестування та компаніями з управління активами стає все більш вигідною для всіх учасників ринку. Об'єднуючи свої ресурси ці інституції створюють синергію, яка дозволяє ефективніше управляти активами, розробляти інноваційні фінансові продукти та забезпечувати більш високу дохідність для інвесторів. Однак, для досягнення максимального ефекту від співпраці необхідно подолати ряд викликів, пов'язаних з різними цілями учасників та можливими конфліктами інтересів.

Спільна робота страхових компаній, недержавних пенсійних фондів, інститутів спільного інвестування та компаній з управління активами відіграє ключову роль у сучасній фінансовій системі. Це партнерство забезпечує професійне управління пенсійними накопиченнями та іншими фінансовими активами, сприяє стабільності ринку та розвитку інноваційних фінансових продуктів. Постійне вдосконалення механізмів взаємодії між цими учасниками та спільне вирішення викликів, що виникають, є необхідною умовою для забезпечення надійного захисту інтересів мільйонів клієнтів.

Висновки до розділу 1

У першому розділі дослідження було проаналізовано теоретико-методичні основи управління активами страхових компаній, які діють на ринку недержавного пенсійного забезпечення. Управління активами страхової компанії є складним процесом, що вимагає глибокого розуміння як економічних, так і юридичних аспектів. Страхові компанії, як стейкхолдери недержавного пенсійного забезпечення, несуть відповідальність за ефективне управління пенсійними активами, що є запорукою стабільності та розвитку пенсійної системи.

Економічна сутність управління активами полягає в оптимізації інвестиційного портфеля з метою досягнення максимальної дохідності при прийнятному рівні ризику. Для страхових компаній, що працюють на ринку недержавного пенсійного забезпечення, особливо важливим є довгостроковий характер інвестицій та забезпечення стабільності виплат. Правові засади регулюють діяльність страхових компаній та визначають їхні повноваження, відповідальність та обмеження. Знання законодавства є необхідною умовою для ефективного управління активами.

Співпраця страхових компаній з іншими фінансовими інститутами дозволяє оптимізувати інвестиційні процеси та підвищити ефективність управління активами.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

2.1. Ефективність управління активами в українських страхових компаніях

Ефективне управління активами є невід'ємною складовою успішної діяльності будь-якої страхової компанії. Від того, наскільки вдало компанія інвестує свої кошти, залежить її фінансова стійкість, здатність своєчасно виконувати зобов'язання перед клієнтами та забезпечувати стабільний прибуток акціонерам. В умовах постійних змін на українському страховому ринку, де конкуренція зростає, а клієнтські очікування стають все вищими, ефективне управління активами набуває особливої актуальності. Воно дозволяє не тільки зберегти накопичені кошти, але й примножити їх, забезпечуючи стабільний розвиток компанії.

На сьогоднішній день проблеми розвитку страхового ринку та складна економічна ситуація в Україні перешкоджають підвищенню інвестиційної активності українських страховиків, а також не дозволяють їм повноцінно здійснювати функції інституціонального інвестора та забезпечувати приплив інвестиційних вкладень в реальний сектор економіки. Для забезпечення ефективності інвестиційної діяльності страхової компанії необхідно визначити основні напрями розміщення активів страхових компаній, враховуючи сучасні тенденції на українському фінансовому ринку та особливості державного регулювання інвестиційної діяльності страховиків в Україні [4].

У сучасному динамічному світі ефективне управління активами є одним з ключових факторів конкурентоспроможності страхової компанії. Інвестиційний дохід не лише дозволяє покривати поточні витрати, але й забезпечує фінансовий резерв для інновацій та розширення бізнесу. Завдяки

грамотному управлінню активами компанія може не тільки вижити в умовах жорсткої конкуренції, але й зайняти лідируючі позиції на ринку. Крім того, ефективне управління активами допомагає знизити ризики, пов'язані з інфляцією та девальвацією валюти, що є особливо важливим в українських реаліях.

Ефективне управління активами – це складний процес, який вимагає комплексного підходу. Крім дотримання вимог регулятора та врахування макроекономічних трендів, важливу роль відіграють професіоналізм інвестиційних менеджерів, які обирають оптимальні інвестиційні інструменти та розробляють ефективні стратегії. При цьому, необхідно постійно моніторити ринки та оперативно реагувати на зміни, використовуючи сучасні системи управління ризиками. Лише за умови комплексного врахування всіх цих факторів можна досягти високої ефективності управління активами. Структура активів страхових компаній представлена в табл.2.1.

Таблиця 2.1

Структура активів страхових компаній

Рік	Нерухомість	Цінні папери	Депозити	Готівка	Інше
2018	10%	50%	30%	5%	5%
2019	9%	52%	28%	6%	5%
2020	8%	55%	25%	7%	5%
2021	7%	58%	23%	7%	5%
2022	6%	60%	22%	6%	6%
2023	5%	62%	21%	7%	5%

У сучасних умовах нестабільності економіки, спричиненої війною та глобальними викликами, ефективне управління активами є ключовим фактором успішності страхових компаній України. Динаміка змін частки цінних паперів зображена на рис. 2.1.

Дані таблиці свідчать про значну трансформацію інвестиційного портфеля українських страхових компаній за останні п'ять років. Зростання

частки цінних паперів з 50% у 2018 році до 62% у 2023 році свідчить про прагнення компаній забезпечити більш стабільний дохід та диверсифікувати ризики. Одночасно, скорочення частки нерухомості та депозитів може бути пов'язане з підвищенням ризиків на цих сегментах ринку, а також з посиленням регуляторних вимог. Ці зміни відображають адаптацію страхових компаній до нових економічних умов та свідчать про зростання їхньої фінансової стійкості.

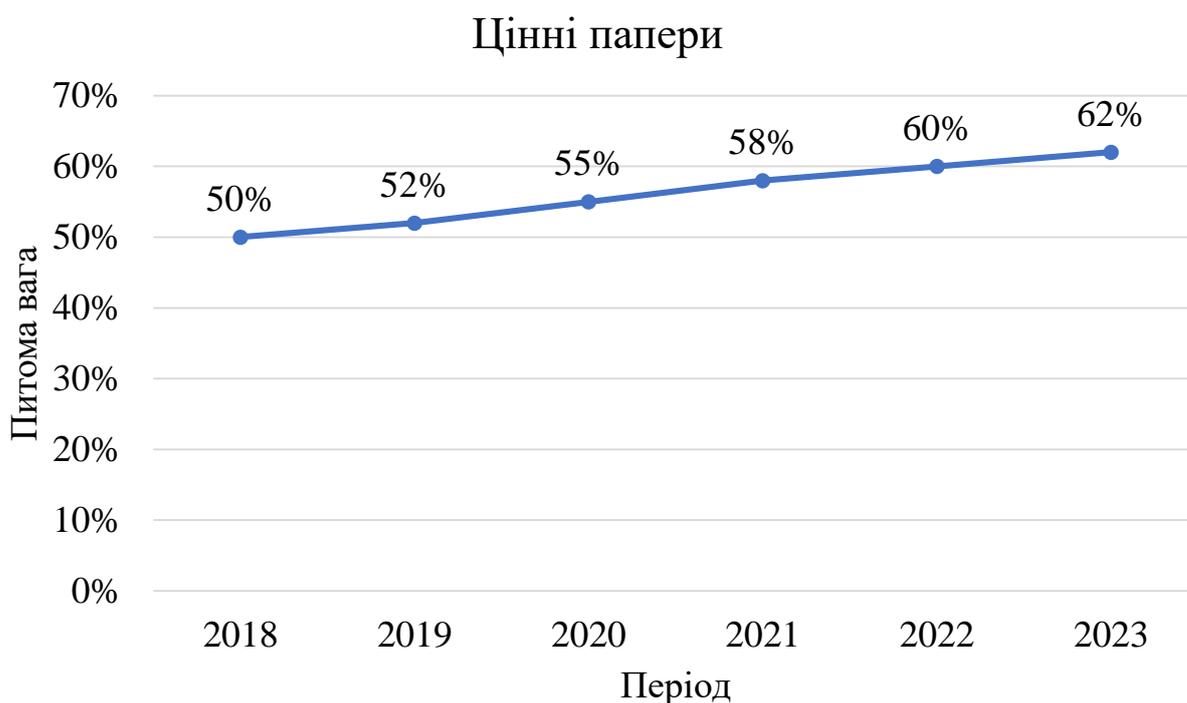

Рис.2.1. Динаміка змін частки цінних паперів

Ефективність управління активами страхової компанії – це результат комплексної взаємодії внутрішніх та зовнішніх факторів, які постійно змінюються. Регуляторне середовище, визначаючи рамки інвестиційної діяльності, створює певний фундамент. Однак, на цьому фундаменті будується динамічна споруда, схильна до впливу макроекономічних змін, таких як інфляція, валютні коливання та загальний стан економіки. Ключову роль відіграє професіоналізм команди управління активами, яка розробляє та впроваджує інвестиційну стратегію, враховуючи як ринкові тенденції, так і внутрішні особливості компанії. Наявність ефективних систем управління

ризиками дозволяє мінімізувати потенційні втрати та забезпечувати стабільність інвестиційного портфеля. Порівняння ефективності управління активами страхових компаній наведено в табл.2.2.

Таблиця 2.2

Зв'язок між розміром і ефективністю управління активами

Компанія	Розмір активів (млн грн)	ROA (%)
ARX	5 455	5.1%
УНІКА	4 557	4.9%
PZU Україна	2 604	4.5%
UNIVERSALNA	2 062	3.6%
VUSO	1 725	3.3%

Аналіз таблиці свідчить про значну різницю в ефективності використання активів серед провідних страхових компаній України. ARX, маючи найбільший обсяг активів, одночасно демонструє найвищий показник ROA, що свідчить про ефективну стратегію управління активами. УНІКА та PZU Україна також демонструють високу ефективність, хоча і мають менші за розміром активи. Компанії UNIVERSALNA та VUSO, незважаючи на значну частку ринку, мають потенціал для покращення своїх фінансових показників шляхом оптимізації інвестиційних портфелів.

Таблиця наочно демонструє, що розмір активів не є єдиним визначальним фактором фінансової ефективності страхової компанії. Це свідчить про те, що успіх на страховому ринку залежить не тільки від розміру, але й від якості управління.

Одним з основних викликів для страхових компаній в Україні є недостатня розвиненість фінансового ринку. Обмежений вибір інвестиційних інструментів та високий рівень ризику ускладнюють ефективне управління активами. Недостатня диверсифікація портфелів робить страхові компанії

більш вразливими до негативних зовнішніх впливів. Крім того, відсутність довгострокової стратегії інвестування перешкоджає оптимізації портфелів та досягненню максимальної віддачі. Для подолання цих проблем необхідний подальший розвиток фінансового ринку, розширення спектру доступних інструментів та підвищення фінансової грамотності учасників ринку.

Для підвищення ефективності управління активами страхових компаній необхідний комплекс заходів, спрямованих на покращення всіх аспектів інвестиційної діяльності. Перш за все, важливо забезпечити професіоналізацію управління активами шляхом залучення висококваліфікованих фахівців та постійного підвищення їхньої компетентності. Паралельно з цим необхідно розширювати спектр інвестиційних інструментів та здійснювати інвестиції в зарубіжні активи для диверсифікації портфеля та зниження ризиків. Впровадження сучасних технологій, таких як програмне забезпечення для аналізу ринків та управління портфелями, дозволить оптимізувати процеси прийняття рішень та підвищити ефективність управління активами. Крім того, співпраця з професійними учасниками ринку, такими як компанії з управління активами та інвестиційні банки, дозволить отримати доступ до нових інвестиційних можливостей та експертних знань. І, нарешті, розробка чіткої довгострокової інвестиційної стратегії, яка відповідає стратегічним цілям компанії, є ключовим фактором успіху.

Перспективи розвитку ефективного управління активами в українських страхових компаніях тісно пов'язані з загальними тенденціями розвитку фінансового ринку та економіки країни. Зростання конкуренції стимулюватиме страхові компанії до пошуку нових інвестиційних інструментів та оптимізації своїх портфелів. Розвиток фінансових технологій відкриває нові можливості для автоматизації процесів управління активами, підвищення прозорості та ефективності інвестиційних рішень. Інтеграція України в світову економіку сприятиме розширенню доступу до міжнародних фінансових ринків та залученню іноземних інвестицій. Все це створює

сприятливі умови для розвитку ефективного управління активами в українських страхових компаніях.

Для підвищення ефективності управління активами в українських умовах все більшого значення набувають альтернативні інвестиції. Це можуть бути інвестиції в нерухомість, інфраструктурні проекти, сільське господарство та інші сектори економіки. Альтернативні інвестиції дозволяють диверсифікувати портфель, отримати додатковий дохід та захиститися від інфляції. Однак, такі інвестиції зазвичай пов'язані з більш високими ризиками і вимагають спеціальних знань та досвіду.

Вибір оптимальної інвестиційної стратегії – це складний процес, який вимагає глибокого аналізу ринку, оцінки ризиків та можливостей, а також урахування специфічних потреб компанії. Порівняльний аналіз ефективності стратегій управління активами наведено в табл.2.3.

Таблиця 2.3

Порівняльний аналіз ефективності стратегій

Стратегія	Переваги	Недоліки	Призначення
Консервативна	Низький ризик, стабільність	Низька дохідність	Для компаній з низьким рівнем толерантності до ризику, для збереження капіталу.
Збалансована	Оптимальне співвідношення ризику та дохідності	Необхідність постійного моніторингу	Для більшості страхових компаній, які прагнуть отримати стабільний дохід з можливістю зростання.
Агресивна	Висока потенційна дохідність	Високий ризик втрати капіталу	Для компаній з високим рівнем толерантності до ризику, які готові до інвестицій в довгостроковій перспективі.

Ефективність управління активами в українських страхових компаніях значною мірою залежить від зовнішніх факторів, які формують складне та мінливе інвестиційне середовище. Макроекономічна ситуація, регуляторне середовище та рівень розвитку фінансового ринку – це ключові чинники, що впливають на вибір інвестиційних стратегій та їхню ефективність.

Макроекономічна ситуація є одним з найважливіших факторів, які безпосередньо впливають на прибутковість інвестицій. Інфляція, ставки Національного банку, курс валют та політична стабільність створюють значний рівень невизначеності та вимагають від інвесторів постійного моніторингу ринку та оперативного реагування на зміни. Висока інфляція знецінює фінансові активи, а зміни валютного курсу можуть призвести до значних коливань вартості портфеля. Політична нестабільність створює додаткові ризики для інвесторів, оскільки політичні рішення можуть суттєво вплинути на економіку країни та, відповідно, на прибутковість інвестицій.

Регуляторне середовище також відіграє важливу роль у формуванні інвестиційного клімату. Зміни в законодавстві, вимоги регулятора щодо структури портфелів, обмеження щодо інвестування в окремі активи – все це обмежує можливості для інвесторів та впливає на вибір інструментів. Нестабільність регуляторного середовища може призвести до додаткових витрат та ризиків для інвесторів.

Рівень розвитку фінансового ринку є ще одним важливим фактором, який впливає на ефективність управління активами. Обмежений вибір інструментів, низька ліквідність, відсутність розвинених інфраструктурних ринків ускладнюють диверсифікацію портфеля та знижують ефективність управління ризиками. Крім того, високі витрати на проведення операцій на фінансовому ринку можуть негативно вплинути на прибутковість інвестицій.

Загалом, зовнішні фактори створюють значні виклики для ефективного управління активами в українських страхових компаніях. Для того, щоб успішно працювати в таких умовах, інвесторам необхідно постійно

моніторити ринок, адаптувати свої стратегії до змінюваних умов та використовувати всі доступні інструменти для управління ризиками.

Вибір оптимальної інвестиційної стратегії для страхової компанії – це складний процес, який вимагає комплексного підходу та врахування багатьох факторів. Крім профілю ризику компанії, терміну інвестування та регуляторних вимог, на прийняття рішень впливають також внутрішні ресурси, такі як кваліфікація персоналу, наявність систем управління ризиками та інформаційних технологій.

Профіль ризику компанії визначає її готовність приймати ризики для отримання більш високої дохідності. Компанії з низьким профілем ризику, як правило, обирають консервативні стратегії, тоді як компанії з високим профілем ризику можуть дозволити собі більш агресивні інвестиції.

Термін інвестування також є важливим фактором. Для короткострокових цілей компанії можуть обирати більш ліквідні інвестиції, такі як депозити або короткострокові облігації. Для довгострокових цілей можуть бути доцільними інвестиції в акції, нерухомість або інші активи з більш високим потенціалом зростання.

Регуляторні вимоги встановлюють обмеження на інвестиційну діяльність страхових компаній. Ці обмеження можуть стосуватися як структури портфеля, так і видів інвестицій. Дотримання регуляторних вимог є обов'язковою умовою для діяльності страхової компанії.

2.2. Фактори впливу на результативність управління активами страхової компанії

Управління активами страхової компанії є багатограним процесом, який вимагає застосування системного підходу. Ефективність цього процесу визначається здатністю компанії оптимізувати структуру свого портфеля з метою досягнення максимальної дохідності при мінімальному рівні ризику. До

економічних факторів, які впливають на результативність управління активами страхових компаній в українських умовах відносяться:

- інфляція;
- облікова ставка центрального банку;
- коливання валютного курсу.

Рівень інфляції є одним з найважливіших макроекономічних факторів, що впливають на результативність управління активами страхових компаній. Зростання цін зменшує реальну вартість грошових потоків, що безпосередньо впливає на дохідність інвестицій. При високій інфляції гроші знецінюються швидше, ніж зростає номінальна вартість депозитів. Це призводить до негативної реальної дохідності. Інфляція підвищує витрати компанії на операційну діяльність, що може негативно вплинути на прибутковість, ускладнює прогнозування майбутніх доходів та збільшує ризик інвестицій. Інвестори можуть змінювати свої пріоритети, віддаючи перевагу активам, які краще захищають від інфляції, наприклад, нерухомості або інфляційно захищеним цінним паперам.

У 2022 році, в умовах війни та глобальної економічної кризи, Україна зіштовхнулася з високою інфляцією, яка сягнула 26,6%. Це призвело до значного знецінення гривні та зниження реальної вартості грошових коштів та депозитів. Страхові компанії, які мали значну частку активів у національній валюті, зазнали значних збитків.

Інфляція є одним з найважливіших факторів, які страхові компанії повинні враховувати при управлінні активами. Для забезпечення стабільної дохідності та захисту інтересів клієнтів, компаніям необхідно розробляти гнучкі та динамічні інвестиційні стратегії, які дозволять адаптуватися до мінливих умов ринку.

Рішення Національного банку щодо облікової ставки є важливим інструментом, який формує інвестиційний ландшафт для страхових компаній. Зміна облікової ставки безпосередньо впливає на прибутковість різних фінансових інструментів, спонукаючи інвесторів до перегляду своїх

портфелів. Підвищення ставки робить більш привабливими облігації, але одночасно може обмежити можливості для інвестування в більш ризикові активи.

Рішення Національного банку України підвищити облікову ставку до 25% у 2022 році було вимушеним кроком у відповідь на високу інфляцію, спричинену війною та іншими економічними чинниками. Це рішення мало значний вплив на різні сегменти фінансового ринку.

Зростання процентних ставок обмежило доступність дешевих кредитів, що змусило страхові компанії переглянути свою інвестиційну стратегію. Зменшилася привабливість ризикованих активів, таких як корпоративні облігації та депозитні сертифікати, що призвело до зниження диверсифікації їхніх інвестиційних портфелів та підвищення залежності від більш консервативних інструментів, таких як державні облігації.

Висока облікова ставка також вплинула на попит на валютні активи, оскільки гривневі інструменти стали привабливішими. Це сприяло зміцненню курсу гривні та стабілізації фінансової системи в короткостроковій перспективі.

Враховуючи, що частина активів страхових компаній може бути номінована в іноземній валюті, коливання обмінного курсу впливають на загальну дохідність портфеля. Девальвація національної валюти може знижувати ліквідність і підвищувати ризики інвестування.

Внутрішні ресурси компанії визначають її здатність ефективно управляти інвестиціями. Кваліфікація персоналу, наявність сучасних інформаційних систем та ефективних систем управління ризиками є ключовими факторами успіху.

Ефективність управління активами компанії безпосередньо залежить від її інвестиційної стратегії та здатності управляти ризиками. Кваліфікований фінансовий менеджмент, диверсифікація портфеля та використання сучасних інструментів управління ризиками є ключовими факторами успіху в динамічному фінансовому середовищі.

До ринкових факторів відноситься конкуренція на ринку страхових послуг та доступ до фінансових інструментів. Ринкові фактори відіграють значну роль у визначенні ефективності управління активами страхових компаній. Зокрема, сильна конкуренція на ринку страхових послуг змушує компанії шукати більш ефективні стратегії інвестування, оптимізувати структуру активів і впроваджувати інноваційні підходи, щоб забезпечити фінансову стійкість і привабливість для клієнтів.

Одночасно, обмеження доступу до фінансових інструментів, спричинене недостатнім розвитком ринку капіталу в Україні, значно звужує можливості для диверсифікації портфелів. Більшість українських страхових компаній змушені концентрувати свої інвестиції на державних облігаціях через їхню низьку ризикованість та обмежений вибір інших надійних активів. Це створює додаткові виклики для ефективного управління активами, оскільки залежність від ОВДП зменшує гнучкість компаній і підвищує їхню чутливість до змін державної фінансової політики.

Регуляторні фактори мають суттєвий вплив на ефективність управління активами страхових компаній, визначаючи рамки їхньої діяльності та фінансової стійкості. Зокрема, вимоги до платоспроможності та резервів, що висуваються Національним банком України та Нацкомфінпослуг, є важливим інструментом забезпечення надійності компаній. Наприклад, у 2023 році страхові резерви українських компаній досягли 44,9 млрд грн, що свідчить про прагнення регуляторів підтримувати високу ліквідність і здатність страхувальників виконувати зобов'язання перед клієнтами.

Крім того, податкове навантаження на доходи від інвестицій є важливим фактором, який впливає на кінцеву дохідність активів. Високі ставки оподаткування можуть зменшувати мотивацію до інвестування у певні фінансові інструменти, змушуючи компанії переглядати свої стратегії та шукати оптимальні варіанти для максимізації прибутковості. Сукупність цих регуляторних аспектів визначає, наскільки ефективно страхові компанії можуть управляти своїми активами в умовах українського ринку.

2.3. Аналіз ризиків, пов'язаних з управлінням активами у сфері недержавного пенсійного страхування

Незважаючи на законодавче, інституційне та нормативне середовище, рівень розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні залишається низьким. Українські недержавні пенсійні фонди не користуються популярністю з двох основних причин:

- низький рівень доходів, і як результат відсутність фінансових можливостей щодо участі в недержавному пенсійному забезпеченні;
- високий рівень патерналізму і надія на державне пенсійне забезпечення.

Недержавні пенсійні фонди, як ключові гравці на ринку довгострокових інвестицій, відіграють важливу роль у формуванні фінансового благополуччя населення. Однак, їхня діяльність пов'язана з низкою ризиків, які виникають через довгостроковий характер зобов'язань, необхідність забезпечення стабільності виплат та вплив зовнішніх економічних факторів (табл.2.4).

Для мінімізації цих ризиків фонди повинні дотримуватися високих стандартів корпоративного управління, диверсифікувати свої інвестиційні портфелі та постійно адаптувати свої стратегії до змін ринкового середовища. При цьому держава повинна створити сприятливі умови для розвитку недержавного пенсійного забезпечення, забезпечивши прозорі правила гри, ефективний нагляд та захист прав учасників фондів. Динаміка загальної вартості активів недержавних пенсійних фондів (НПФ) зображена на рис. 2.2.

Графік демонструє, що загальна вартість активів недержавних пенсійних фондів демонструвала стійке зростання до 2021 року, відображаючи позитивні тенденції на ринку недержавного пенсійного забезпечення. Однак, повномасштабна війна в Україні у 2022 році суттєво вплинула на цей показник, спричинивши його спад.

Рис. 2.2. Динаміка загальної вартості активів недержавних пенсійних фондів

Це було зумовлено як безпосередніми втратами внаслідок бойових дій, так і зниженням довіри інвесторів до ринку. Часткове відновлення у 2023 році свідчить про поступове відновлення довіри та адаптацію фондів до нових умов.

Таблиця 2.4

Ризики, характерні для функціонування недержавних пенсійних фондів в Україні та способи їх мінімізації

Назва та сутність ризиків	Способи уникнення або мінімізації
Фінансові – ризики пов’язані з діяльністю на фінансовому ринку	Страхування, сканування загроз, диверсифікація у пенсійному страхуванні
Демографічні – підвищення навантаження особами похилого віку	Державні програми стимулювання народжуваності, підвищення якості та доступності медичних послуг

Продовження табл. 2.4

Управлінські – прийняття неправильних управлінських рішень	Створення оптимальної ієрархічної структури управління недержавним пенсійним фондом, впровадження спеціальних освітніх програм для майбутніх працівників недержавного пенсійного фонду
Технологічні – ризики, пов'язані з функціонуванням обладнання та програмного забезпечення недержавних пенсійних фондів	Впровадження сучасних інформаційних технологій
Політичні – зміна політичного устрою	Зменшення впливу політичної ситуації на економічну сферу
Психологічні – недовіра населення фінансовим інститутам довгострокового інвестування	Підвищення рівня активності та обізнаності населення в питаннях пенсійного забезпечення

Загальна заборгованість в економіці негативно впливає на стабільність фінансової системи, включаючи пенсійну. Реформа пенсійної системи, спрямована на підвищення індивідуальної відповідальності за майбутню пенсію, стикається з викликами, пов'язаними з низьким рівнем доходів населення та нестабільністю економіки. Це призводить до того, що громадяни мають обмежені можливості для формування додаткових пенсійних накопичень.

Аналіз динаміки структури інвестиційних портфелів НПФ за 2018-2023 роки (табл.2.5) свідчить про те, що українські фонди активно адаптуються до мінливих умов фінансового ринку. Зміна макроекономічних показників та регуляторних вимог призвела до перегляду інвестиційних стратегій та зміни структури портфелів. Це свідчить про високий рівень адаптивності та професіоналізму менеджерів НПФ.

Таблиця 2.5

Структура інвестиційного портфеля НПФ за класами активів

Рік	Державні облігації	Депозити	Акції	Облігації підприємств	Інше
2018	40%	30%	10%	10%	10%
2019	42%	28%	12%	10%	8%
2020	45%	27%	12%	8%	8%
2021	47%	25%	13%	8%	7%
2022	48%	24%	12%	8%	8%
2023	50%	25%	10%	8%	7%

Частка державних облігацій у портфелі НПФ зросла з 40% у 2018 році до 50% у 2023 році. Це свідчить про те, що фонди активно інвестували в низькоризикові інструменти з гарантованою дохідністю, особливо в періоди економічної нестабільності (наприклад, під час пандемії у 2020 році та війни у 2022–2023 роках).

Частка депозитів знизилася з 30% у 2018 році до 25% у 2023 році. Це може бути пов'язано зі зниженням довіри до банківської системи та зменшенням дохідності депозитів через зниження облікової ставки НБУ у 2020–2021 роках. Частка акцій у портфелі НПФ залишалася відносно стабільною, коливаючись у межах 10–13%. Максимальне значення було зафіксоване у 2021 році (13%), що пояснюється ростом фондових ринків після пандемії. Проте у 2023 році акції знову впали до 10% через воєнні ризики та нестабільність фондового ринку України.

Частка корпоративних облігацій залишалася стабільною на рівні 8–10%, що вказує на низьку популярність цього інструменту серед пенсійних фондів через підвищений рівень ризику та недостатню розвиненість корпоративного боргового ринку в Україні. Частка інших активів коливалася у межах 7–10%, включаючи інвестиції в нерухомість, іноземні активи та інші інструменти. Їхній розмір зменшився до 7% у 2023 році через складнощі з управлінням менш ліквідними активами.

Регуляторні вимоги та макроекономічна ситуація суттєво вплинули на структуру інвестиційних портфелів НПФ. Зростання частки державних облігацій може бути пов'язане з державними програмами стимулювання економіки та підвищенням вимог до ліквідності активів. Обмеження доступу до певних сегментів ринку, наприклад, небанківських фінансових установ, призвело до зниження диверсифікації портфелів.

Доцільно виділити деякі внутрішні та зовнішні проблеми недержавного пенсійного забезпечення. До найважливіших зовнішніх проблем можна віднести нестабільну політичну та макроекономічну ситуацію в країні та, як наслідок, низький рівень доходів і добробуту громадян України, низьку довіру до НПФ, недостатній рівень розвитку українського фондового ринку, норми та закони для функціонування фондів, недосконале забезпечення, високий ризик для активів інвестиційного фонду [8].

Зовнішні проблеми неможливо вирішити локальними діями, оскільки для їх вирішення необхідно вживати комплексних заходів на національному рівні. Дуже важливо зберегти стабільність розвитку трирівневої накопичувальної системи, яку неможливо відокремити від стабільності всієї пенсійної системи. Це одне з найважливіших питань сьогодення.

Внутрішні проблеми, такі як недостатня кваліфікація персоналу, обмежені інвестиційні можливості та недосконалість законодавства, додатково ускладнюють ситуацію. Для успішного функціонування трирівневої пенсійної системи необхідна комплексна реформа, яка включатиме в себе стабілізацію макроекономіки, підвищення фінансової грамотності населення, розвиток фінансового ринку та вдосконалення регуляторного середовища.

Фінансова стабільність пенсійної системи залежить від багатьох факторів: розміру страхових внесків або нарахувань до фондів оплати праці (соціальних податків), демографічного навантаження на працездатне населення, співвідношення середньомісячної пенсії до середньомісячної заробітної плати, доступності пенсійної системи, а також наявності

відповідного обсягу фінансових ресурсів у фонді пенсійної системи та стану економічного клімату країни загалом. Процес впровадження державної накопичувальної пенсійної системи загальмував розвиток НПФ [8].

Відсутність єдиної системи оцінки та порівняння недержавних пенсійних фондів створює значні труднощі для учасників ринку. Різноманітність умов участі, інвестиційних стратегій та систем звітності ускладнює вибір оптимального фонду. Для вирішення цієї проблеми необхідно розробити єдину методологію оцінки ефективності діяльності НПФ, впровадити систему рейтингування та створити єдину базу даних, яка б містила інформацію про всі фонди. Це дозволить учасникам приймати обґрунтовані рішення, підвищить довіру до ринку в цілому та стимулюватиме конкуренцію між фондами, що, в свою чергу, призведе до підвищення якості послуг та збільшення обсягів накопичень.

Однією з головних перешкод для розвитку недержавних пенсійних систем в Україні є низький рівень довіри громадян до таких інституцій. Це пов'язано з низкою факторів, включаючи загальну нестабільність економіки, відсутність довгострокової перспективи та побоювання втратити свої заощадження. Аналіз причин такої ситуації дозволяє визначити основні напрями її вирішення, які використовуються в зарубіжній практиці.

Таблиця 2.6

Напрямки вирішення проблем недержавного пенсійного страхування в Україні

Перешкоди розвитку	Напрями вирішення
Неінформованість населення щодо можливостей системи недержавного пенсійного забезпечення	Реалізація державних програм в частині даних питань стосовно надання можливостей додаткового пенсійного забезпечення, акцентуючи на його перевагах, та здійснюватимуться через установи Пенсійного фонду України та приватні фінансові структури, що користуються довірою громадян

Продовження табл. 2.6

Низький рівень фінансової спроможності участі в недержавному пенсійному страхуванні	Здійснення співфінансування пенсійних внесків роботодавцем та працівником
Недовіра громадян до недержавних пенсійних фондів	Посилення системи захисту пенсійних накопичень за рахунок надання додаткових гарантій, а також проведення роз'яснювально-просвітницької роботи з даного питання серед населення
Неможливість вилучення коштів до моменту настання пенсійного віку	Надання права фізичним особам-вкладникам на отримання кредитів за пільговими ставками у державних банках, на навчання дітей за рахунок бюджетних коштів, а також на вилучення частини коштів для оплати медичних послуг, сплати внесків для купівлі будинку

Важливою проблемою є також низький рівень поінформованості та поширення фінансових послуг серед населення України. Населення просто не звертають уваги на сучасні фінансові інструменти та не бачать перспектив вкладати кошти в недержавні пенсійні чи інвестиційні фонди. Причиною цього може бути недовіра до фінансових установ або відсутність інвестиційного капіталу, або навіть загальне нерозуміння того, як працює фінансовий сектор. Тому в даному випадку завдання держави полягає в тому, щоб вжити заходів для інформування громадян про масштаби можливостей інвестиційної діяльності, в тому числі про переваги використання послуг недержавного пенсійного фонду та інвестицій.

Недостатня кваліфікація персоналу в недержавних пенсійних фондах є серйозною проблемою, яка може призвести до значних фінансових втрат для

учасників. Некомпетентні рішення, пов'язані з інвестуванням пенсійних активів, можуть призвести до зменшення їхньої вартості та, як наслідок, до зниження рівня пенсійних виплат. Крім того, можливі випадки зловживання службовим становищем, що підриває довіру до всієї системи недержавного пенсійного забезпечення та може призвести до втрати ліцензії фонду. Для вирішення цієї проблеми необхідно впроваджувати високі стандарти корпоративного управління, забезпечувати прозорість діяльності фондів та проводити регулярний контроль за їхньою роботою.

Оскільки НПФ виконує свої функції не самостійно, а користуючись послугами інших установ, важливе місце відводиться інституціональним ризикам або ризику партнерства – невиконання або неналежне виконання установами, що забезпечують функціонування НПФ, своїх обов'язків всупереч положенням законодавства, договору про обслуговування фонду або інших документів. Сюди ж слід віднести ризик банкрутства.

Найсуттєвішими серед операційних ризиків недержавних пенсійних фондів є управлінські (стратегічні), тобто ризики прийняття помилкових або невірних рішень керівними органами фонду. Актуарні ризики – ризики актуарних розрахунків та актуарного оцінювання діяльності недержавних пенсійних фондів, що включають: модельний, параметричний та інформаційний ризики. Технологічні ризики безпосередньо пов'язані з використовуваними технологіями (від паперового документообігу до використання програмного забезпечення) і можуть виникати на різних етапах функціонування фонду: від моменту укладення договорів і до виплати пенсій.

Розподіл активів у портфелях недержавних пенсійних фондів (НПФ) протягом 2018–2023 років представлено на рис. 2.3.

До низькоризикових активів входять державні облігації (ОВДП) та банківські депозити, які є найбільш надійними фінансовими інструментами. Вони забезпечують передбачуваний дохід із мінімальними ризиками втрати основної суми інвестицій.

Середньоризикові активи включають корпоративні облигації та інші фінансові інструменти із середнім рівнем ризику. Хоча їхня дохідність зазвичай перевищує дохідність низькоризикових активів, вони можуть супроводжуватися ризиками, такими як волатильність ринку чи неспроможність емітента виконати свої зобов'язання.

До групи високоризикових належать акції українських та іноземних компаній, а також інші інструменти, здатні забезпечити високий дохід. Проте такі активи відзначаються значною нестабільністю і пов'язані зі значним ризиком втрати вкладених коштів.

Розподіл активів НПФ за рівнем ризику

Рис. 2.3. Розподіл активів НПФ за рівнем ризику (2018–2023 роки)

З 2018 до 2023 року частка низькоризикових активів у портфелях НПФ поступово зростала. У 2018 році вони склали 70%, а у 2023 році – 75%. Це свідчить про консервативний підхід до управління ризиками, особливо в умовах нестабільної економічної ситуації (пандемія у 2020 році та війна у

2022–2023 роках). Частка середньоризикових активів зменшувалася з 20% у 2018 році до 15% у 2023 році. Це може бути пов'язано з обмеженістю ринку корпоративних облігацій в Україні та зростанням ризиків, пов'язаних з дефолтами окремих підприємств.

Частка високоризикових активів залишалася стабільною протягом усього періоду, коливаючись у межах 9–10%. Незначне збільшення до 10% у 2022–2023 роках свідчить про те, що навіть у складних умовах війни НПФ готові вкладати частину коштів у ризиковані, але потенційно дохідні інструменти (акції).

Пріоритетом для НПФ є збереження коштів вкладників, що відображається в їхній консервативній інвестиційній стратегії. Основна частка активів зосереджена в низькоризикових інструментах, що забезпечує стабільність доходів, але обмежує потенціал для високої прибутковості. Обмежені можливості диверсифікації через недостатню розвиненість внутрішнього ринку призводять до обережного ставлення до середньо- та високоризикових активів.

Війна в Україні суттєво вплинула на інвестиційну діяльність НПФ, змусивши їх зосередитися на більш консервативних інструментах, таких як державні облігації. Недостатній розвиток внутрішнього ринку та підвищені політичні ризики обмежили можливості для диверсифікації портфелів. Однак, зі стабілізацією економічної ситуації та розвитком фінансового ринку можна очікувати, що НПФ почнуть активніше інвестувати в більш ризикові, але потенційно більш прибуткові активи.

Отже, основними шляхами покращення роботи недержавного пенсійного страхування є:

- удосконалити законодавчу базу на основі вже набутого досвіду НПС та прикладів з зарубіжних, в першу чергу європейських, країн;

- досягти оптимального співвідношення рівня ризику та прибутковості портфеля НПС для учасників фонду - у рамках ширшого плану розвитку ринку капіталу уряд повинен змінювати нормативно-правову базу та

вдосконалювати управління портфелями фондів завдяки введенню загальних положень щодо управління ризиками в законодавстві та накладенню обмежень на акціонерний капітал, який НПС може мати;

- сприяння діяльності Всеукраїнської асоціації недержавних пенсійних фондів, особливо у реалізації недержавного пенсійного страхування принципів прозорості, професіоналізму, відповідальності, рівноправності та ефективності;

- організація заходів та освітніх програм для збільшення активів фонду та підвищення обізнаності населення у сфері недержавного пенсійного страхування;

- створення єдиного органу контролю за діяльністю основних суб'єктів системи недержавного пенсійного страхування;

- податкові пільги для довгострокового інвестування активів, пріоритетних видів економічної діяльності та регіонів;

- захищати інтереси всіх сторін спільного інвестування та створювати необхідні гарантійні фонди;

- використовувати методи маркетингу для клієнтів різних фінансових установ та створювати єдину інформаційну базу шляхом дослідження потенційних споживачів інвестиційних, страхових та пенсійних послуг тощо.

Висновки до розділу 2

Повномасштабна війна в Україні створила безпрецедентні виклики для управління активами страхових компаній. Втрата ліквідності, руйнування інфраструктури та зниження платоспроможності клієнтів суттєво ускладнили операційну діяльність. Одночасно, глобальні економічні потрясіння, спричинені пандемією та геополітичними конфліктами, посилили тиск на український фінансовий ринок.

Зовнішні фактори суттєво впливають на ефективність управління активами страхових компаній, формуючи виклики, які часто знаходяться поза

їхнім контролем. Багато компаній зіткнулися з проблемами відтоку капіталу, зростанням страхових виплат у регіонах бойових дій і складнощами з диверсифікацією активів. Підвищення ставок центральними банками в усьому світі робить іноземні фінансові інструменти дорожчими та менш доступними для українських компаній. Інфляція у світовій економіці, викликана порушенням ланцюгів постачання, підвищенням цін на енергоносії та наслідками пандемії, створює додаткові виклики для інвестування, оскільки зростає ризик втрати вартості активів. У таких умовах українські страхові компанії змушені адаптувати свої стратегії управління активами до внутрішніх і зовнішніх викликів, орієнтуючись на максимальну стабільність і захист своїх інтересів.

Отже, українські страхові компанії стикаються з низкою викликів у управлінні активами, пов'язаних з економічною нестабільністю та обмеженістю інвестиційних можливостей. Консервативна інвестиційна стратегія, хоча і забезпечує стабільність, обмежує потенціал для отримання високих доходів. Для підвищення ефективності необхідно розробляти більш гнучкі стратегії, що враховують як ризики, так і можливості, які відкриваються перед ринком.

РОЗДІЛ 3

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ ЯК СТЕЙКХОЛДЕРА НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ

3.1. Стратегічні орієнтири управління активами в контексті актуальних тенденцій розвитку страхового ринку

У сучасній економіці страхування є важливим і необхідним інструментом, що забезпечує економічну стабільність і безпеку, розвиток підприємництва, ефективний захист від численних природних, техногенних та інших ризиків, реалізацію державної соціальної політики. Разом з тим за роки ринкових перетворень в Україні не вдалося повною мірою сформувати стійкий, відповідний сучасним вимогам суспільства ринок страхових послуг. Подальший розвиток страхування вимагає уточнення його ролі у вирішенні соціально-економічних завдань держави [6].

Управління активами страхової компанії – це складний процес, який вимагає постійної адаптації до змін зовнішнього середовища. Сучасний страховий ринок характеризується швидкими змінами, такими як цифрова трансформація, посилення регуляторних вимог, зростання конкуренції та зміна кліматичних умов. Усе це вимагає від страхових компаній переосмислення своїх інвестиційних стратегій та пошуку нових підходів до управління активами.

Одним із ключових стратегічних орієнтирів є диверсифікація інвестиційного портфеля. Розподіл інвестицій між різними класами активів, секторами та регіонами дозволяє знизити ризики, пов'язані з інвестиціями в окремі активи. Сучасні технології, такі як штучний інтелект та машинне навчання, відкривають нові можливості для оптимізації портфелів та прийняття більш обґрунтованих інвестиційних рішень.

Важливим аспектом сучасного управління активами є ESG-інвестування. Зростаюча увага до екологічних, соціальних та корпоративних факторів при прийнятті інвестиційних рішень дозволяє не тільки знизити ризики, але й отримати додаткову дохідність. Компанії, які дотримуються принципів сталого розвитку, стають все більш привабливими для інвесторів.

Довгострокове інвестування є ще одним важливим стратегічним орієнтиром. Страхові компанії, як правило, мають довгострокові зобов'язання перед своїми клієнтами, тому їх інвестиційні стратегії повинні бути орієнтовані на забезпечення стабільного доходу в довгостроковій перспективі. Співпраця з зовнішніми експертами, такими як інвестиційні компанії та консультанти, дозволяє отримати доступ до нових інвестиційних можливостей та підвищити якість прийняття рішень.

Цифрова трансформація страхового ринку також впливає на управління активами. Розвиток цифрових технологій дозволяє автоматизувати рутинні процеси, покращити аналіз даних та розробити нові інструменти для управління ризиками. Однак, цифрова трансформація також створює нові виклики, такі як кібербезпека та захист даних.

У контексті зростання конкуренції страховим компаніям необхідно постійно шукати нові інвестиційні можливості та підвищувати ефективність управління активами. Це вимагає гнучкості, адаптації до змін ринкового середовища та постійного навчання.

Управління активами є невід'ємною частиною діяльності будь-якої страхової компанії. Ефективність інвестиційної політики безпосередньо впливає на фінансову стабільність компанії, її здатність виконувати зобов'язання перед клієнтами та забезпечувати стабільний дохід акціонерам. Інвестиційні стратегії українських та зарубіжних страхових компаній мають як спільні риси, так і суттєві відмінності, обумовлені різними економічними, політичними та регуляторними умовами.

Як українські, так і зарубіжні страховики прагнуть диверсифікувати свої інвестиційні портфелі, щоб знизити ризики, пов'язані з інвестиціями в окремі

активи. Також, враховуючи довгостроковий характер зобов'язань перед клієнтами, інвестиції страхових компаній зазвичай мають довгострокову перспективу. Однак, структура портфелів, рівень ризику, а також використовувані інструменти можуть суттєво відрізнятися.

Українські страхові компанії традиційно демонструють більш консервативний підхід до інвестування. Це пов'язано з низкою факторів. Український ринок фінансових інструментів менш розвинений порівняно із західними ринками. Політична нестабільність, економічні кризи та девальвація гривні створюють додаткові ризики для інвестування в українські активи.

Діяльність страхових компаній в Україні регулюється Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (НКЦПФР), що встановлює певні обмеження на інвестиційну діяльність.

Зарубіжні страхові компанії, особливо в розвинених країнах, мають більш широкий спектр інвестиційних можливостей. Вони активно використовують такі інструменти, як акції, облігації корпорацій, нерухомість, альтернативні інвестиції (приватний капітал, інфраструктурні проекти тощо). Крім того, зарубіжні страховики частіше використовують сучасні технології для управління активами, що дозволяє їм приймати більш обґрунтовані рішення та оптимізувати свої портфелі.

Формування ефективної стратегії розвитку страхового ринку в Україні є надзвичайно актуальним завданням. Незважаючи на певний прогрес, галузь стикається з низкою проблем, які гальмують її розвиток. Відсутність чіткої, узгодженої та довгострокової стратегії, а також розпорошеність відповідальності між різними учасниками ринку призводять до неефективного використання потенціалу страхового сектору.

На сьогоднішній день, основну роль у формуванні стратегії розвитку страхового ринку в Україні відіграє Ліга страхових організацій України. Однак, її вплив обмежений, оскільки вона є галузевою асоціацією і не має

достатніх повноважень для реалізації масштабних змін. Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг, як головний регулятор, також не завжди демонструє системний підхід до розвитку страхового ринку. Її позиція щодо стратегічних напрямів розвитку часто суперечить інтересам учасників ринку.

Недержавне пенсійне забезпечення є ефективним інструментом для підвищення фінансової стабільності населення та зменшення навантаження на державний бюджет. Воно дозволяє громадянам накопичувати додаткові кошти на пенсію, інвестуючи їх у різноманітні фінансові інструменти. Це не лише забезпечує стабільний дохід на пенсії, а й сприяє розвитку фінансового ринку, підвищенню фінансової грамотності населення та соціальній стабільності. Гнучкість таких програм дозволяє кожному обирати оптимальний варіант пенсійного забезпечення відповідно до своїх індивідуальних потреб та фінансових можливостей.

Ключові переваги недержавного пенсійного забезпечення:

- фінансова безпека на пенсії;
- стимулювання економічного зростання;
- зменшення навантаження на державний бюджет;
- підвищення фінансової грамотності;
- соціальна стабільність;
- дозволяє індивідуально підібрати пенсійну програму.

Український страховий ринок стикається з низкою викликів, які гальмують його розвиток. Законодавство у сфері страхування потребує суттєвої модернізації та узгодження з міжнародними стандартами, що забезпечило б більшу прозорість та передбачуваність для учасників ринку.

Низька фінансова грамотність населення, недостатня обізнаність громадян про переваги страхування та його роль у фінансовій безпеці обмежує попит на страхові продукти. Попередні негативні досвіди, пов'язані з невиконанням страхових зобов'язань або непрозорістю умов договорів, підривають довіру споживачів до страхового ринку в цілому.

Обмежені можливості для інвестування страхових резервів, пов'язані зі складними макроекономічними умовами та обмеженим вибором інвестиційних інструментів, ускладнюють ефективне управління активами страхових компаній. Недостатня кількість кваліфікованих страхових агентів та брокерів ускладнює продаж страхових продуктів і заважає донесенню до клієнтів інформації про їхню користь. Для вирішення цих проблем необхідні спільні зусилля держави, страхових компаній, професійних асоціацій та інших зацікавлених сторін. Основні пріоритети державної політики у сфері розвитку управління активами страхових компаній наведено в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Пріоритети розвитку управління активами страхових компаній

Пріоритети	Значення
Створення сприятливого регуляторного середовища	Оптимізація нормативно-правової бази для залучення інвестицій та диверсифікації портфелів страхових компаній. Це передбачає спрощення процедур отримання дозволів, ліцензування та звітності, а також гармонізацію національного законодавства з міжнародними стандартами
Розвиток інфраструктури ринку капіталу	Створення умов для розвитку ринку цінних паперів, що забезпечить страховим компаніям ширший вибір інвестиційних інструментів та підвищить ліквідність їхніх портфелів.
Стимулювання інновацій	Створення сприятливого середовища для впровадження нових технологій та інструментів управління активами, таких як штучний інтелект, машинне навчання та блокчейн. Це дозволить підвищити ефективність управління активами та розширити спектр інвестиційних можливостей.

Продовження табл. 3.1

Підтримка довгострокових інвестицій	Створення умов для довгострокових інвестицій страхових компаній, зокрема через стимулювання інвестування в інфраструктурні проекти та інші активи з довгим терміном життя, активізація недержавного пенсійного страхування.
Посилення захисту інвесторів	Забезпечення прозорості та захисту прав інвесторів, що підвищить довіру до страхового ринку та залучить додаткові інвестиції.
Розвиток людського капіталу	Створення системи підготовки та перепідготовки фахівців у сфері управління активами, що відповідає сучасним вимогам ринку.

Реалізація зазначених заходів дозволить значно покращити ефективність управління активами страхових компаній, забезпечуючи їхню фінансову стабільність та сприяючи загальному економічному зростанню. Завдяки диверсифікації інвестиційних портфелів, впровадженню сучасних технологій та розширенню доступу до нових інвестиційних інструментів, страхові компанії зможуть збільшити дохідність своїх інвестицій та ефективніше виконувати свої зобов'язання перед клієнтами. Це, в свою чергу, сприятиме залученню додаткових інвестицій в реальний сектор економіки, стимулюючи створення нових робочих місць та підвищуючи загальну економічну активність. Розвиток управління активами страхових компаній є одним з ключових факторів для сталого розвитку фінансового сектору України.

Ключовим напрямком розвитку управління активами в українських страхових компаніях є інтеграція в глобальну фінансову систему. Це передбачає відкриття ринку для іноземних інвестицій, що сприятиме залученню додаткових ресурсів для інвестування та розширенню спектру інвестиційних інструментів. Водночас, необхідно збалансувати цей процес із

захистом інтересів вітчизняних компаній та забезпеченням фінансової стабільності.

Лібералізація страхового ринку та вступ до Світової організації торгівлі надає українським страховикам доступ до передових технологій управління активами, глобальних інвестиційних інструментів та кращих світових практик. Це дозволить підвищити ефективність управління інвестиційними портфелями, знизити ризики та збільшити дохідність.

Проте, лібералізація потребує ретельного регулювання. Необхідно ввести чіткі правила гри для всіх учасників ринку, забезпечити прозорість операцій та захист прав інвесторів. Посилення нагляду за діяльністю страхових компаній дозволить запобігти зловживанням та підвищити довіру до страхового сектору.

Таким чином, інтеграція в глобальну фінансову систему відкриває перед українськими страховими компаніями нові можливості для розвитку управління активами. Це сприятиме не тільки зростанню дохідності інвестицій, але й стабільності фінансової системи в цілому, а також залученню додаткових інвестицій в економіку країни.

3.2. Формування портфеля інноваційних послуг страхової компанії на ринку недержавного пенсійного забезпечення

Ринок недержавного пенсійного забезпечення постійно розвивається, вимагаючи від страхових компаній постійного пошуку нових рішень та адаптації до змін. Формування портфеля інноваційних послуг стає ключовим фактором успіху на цьому конкурентному ринку.

Сучасний споживач пенсійних продуктів все більш вимогливий і прагне індивідуальних рішень, що відповідають його потребам і очікуванням. Тому страхові компанії повинні пропонувати не просто стандартні пенсійні продукти, а комплексні рішення, які враховують різноманітність клієнтів та

їхні життєві цикли. Ключові аспекти формування портфеля інноваційних послуг зображено на рис.3.1.

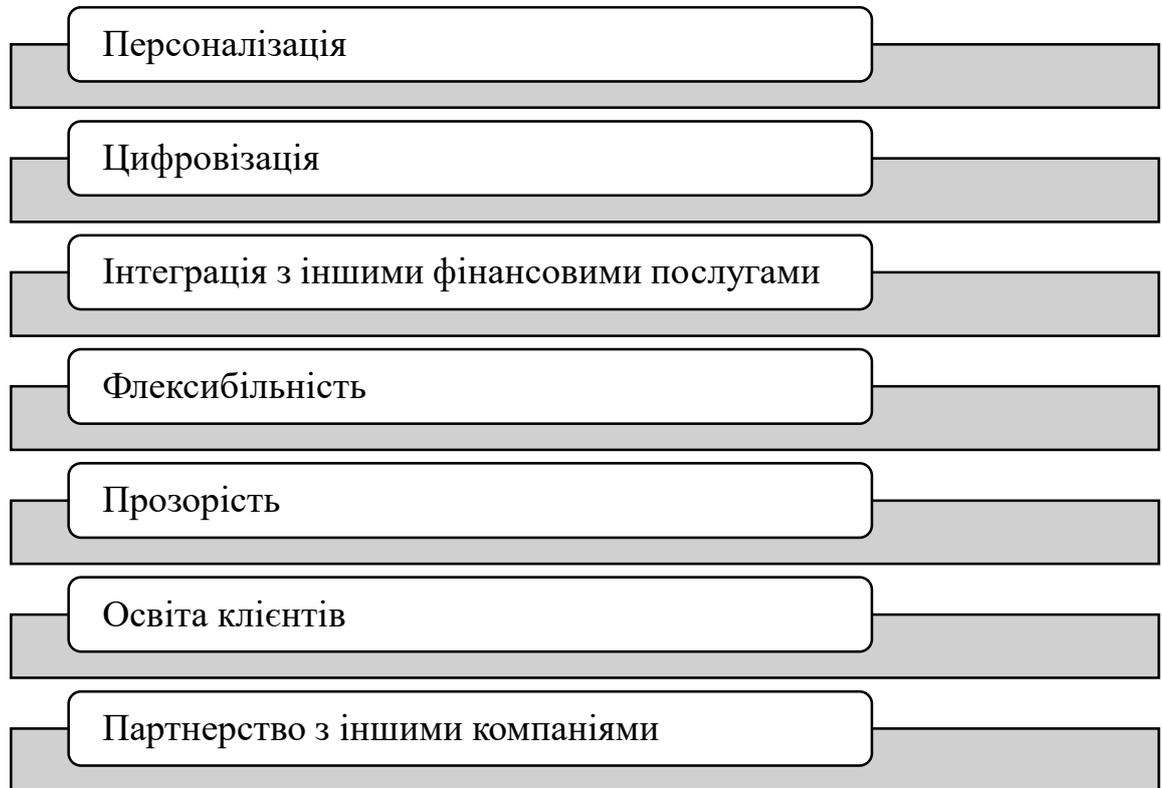

Рис.3.1. Ключові аспекти формування портфеля інноваційних послуг

Персоналізація являє собою створення індивідуальних пенсійних планів, які враховують вік клієнта, рівень доходу, цілі та ризик-профіль. Використання технологій для аналізу даних клієнтів та розробки персоналізованих пропозицій.

Цифрові технології дозволяють персоналізувати взаємодію з кожним клієнтом. Використовуючи дані про клієнта, пенсійні фонди можуть розробляти індивідуальні пропозиції та надавати персоналізовані рекомендації щодо управління пенсійними накопиченнями.

Інтеграція пенсійних продуктів з іншими фінансовими послугами дозволяє створювати комплексні фінансові рішення, що відповідають потребам кожного клієнта, та розширювати спектр пропозицій компанії, забезпечуючи синергію різних продуктів і підвищуючи лояльність клієнтів.

Надання клієнтам широких можливостей для самостійного управління своїми пенсійними накопиченнями, включаючи вибір інвестиційних стратегій, зміну розміру внесків та адаптацію до змін життєвих обставин, що дозволяє створювати персоналізовані пенсійні плани та сприяє підвищенню фінансової самостійності клієнтів.

Забезпечення повної прозорості умов пенсійних програм та регулярної звітності про стан рахунків, а також проведення інформаційних кампаній для підвищення фінансової грамотності клієнтів, сприяє довірі до системи та дозволяє клієнтам приймати обґрунтовані рішення щодо своїх пенсійних накопичень.

Створення стратегічних альянсів з технологічними компаніями та фінансовими інститутами для спільного розроблення інноваційних продуктів та послуг, що дозволить розширити спектр пропозицій та посилити конкурентні позиції на ринку.

Сучасні пенсійні системи активно впроваджують інноваційні рішення, щоб зробити процес накопичення на пенсію більш зручним, прозорим та привабливим для клієнтів. Більшу популярність набувають персоналізовані пенсійні рахунки, які дозволяють клієнтам самостійно формувати свій інвестиційний портфель та обирати інвестиційні стратегії, що відповідають їхнім цілям та рівнем ризику.

Для зручності клієнтів розробляються мобільні додатки, що дозволяють керувати пенсійним рахунком в режимі реального часу, відстежувати дохідність інвестицій та отримувати персоналізовані рекомендації. Для підвищення залученості клієнтів до процесу накопичення пенсії все частіше використовуються елементи гейміфікації, що перетворюють накопичення на цікаву та мотиваційну гру. Крім того, з'являються пенсійні продукти з елементами соціальної відповідальності, що дозволяють клієнтам інвестувати в компанії, які дбають про довкілля та соціальні питання, поєднуючи фінансові цілі з особистими цінностями. Для забезпечення прозорості та зручності взаємодії з клієнтами все ширше використовуються чат-боти та віртуальні

помічники, які надають консультації та допомагають у вирішенні різних питань.

Ефективне управління активами страхової компанії передбачає узгодження інвестиційної стратегії з її страховим портфелем. При цьому пріоритетними є забезпечення ліквідності для виконання зобов'язань перед страхувальниками, досягнення оптимального балансу між ризиком та доходністю, а також відповідність регуляторним вимогам. Виходячи з перерахованих вище критеріїв, існують такі стратегії управління страховими резервами (3.2).

Таблиця 3.2

Стратегія управління страховими резервами українських страховиків

Найменування стратегії	Мета	Об'єкти інвестування	Рівень ризику	Очікувана середньорічна доходність
Консервативна	Отримання прибутковості вище банківських депозитів при менших ризиках, ніж на ринку акцій. Портфель переважно формується з облігацій українських підприємств і банків	Облігації - 75% портфеля. Акції - 25 % портфеля	Помірний	20-30%
Збалансована	Отримання прибутковості порівнянної з середньо ринковою по ліквідним акціям, але з меншим ризиком. Портфель формується з високоліквідних акцій і облігацій українських підприємств і банків	Облігації – 50% портфеля Акції – 50% портфеля	Середній	30-50%

Продовження табл. 3.2

Агресивна (ризикова)	Отримання максимального приросту активів Портфель переважно формується з акцій, що мають перспективи зростання вище середнього загального значення	Акції – 75% портфеля Облігації – 25% портфеля	Вище середнього	Більше 50%
-------------------------	--	--	--------------------	------------

Формування портфеля інноваційних послуг є стратегічно важливим завданням для страхових компаній, що працюють на ринку недержавного пенсійного забезпечення. Завдяки впровадженню інноваційних рішень страхові компанії можуть залучити нових клієнтів, підвищити лояльність існуючих та зміцнити свої позиції на ринку.

Дослідження доводить, що система недержавного пенсійного забезпечення (третій рівень пенсійної системи) створена для формування додаткових пенсійних накопичень за рахунок добровільних внесків фізичних осіб і роботодавців. Законодавством передбачено, що недержавне пенсійне забезпечення може бути здійснене через такі канали:

- Недержавні пенсійні фонди (НПФ) шляхом укладення пенсійних контрактів між адміністраторами пенсійних фондів та вкладниками таких фондів;
- Страхові компанії шляхом укладення договорів страхування довічної пенсії, страхування ризику інвалідності або смерті учасника фонду;
- Банківські установи шляхом укладення договорів про відкриття пенсійних депозитних рахунків, які використовуються для накопичення пенсійних заощаджень в межах суми, що підлягає відшкодуванню Фондом гарантування вкладів фізичних осіб;

Такими способами забезпечується недержавне пенсійне забезпечення відповідно до вибору особи, яка бажає здійснити таке забезпечення.

У багатьох країнах світу, недержавні пенсійні фонди виступають як один із головних інструментів для підвищення рівня пенсійного забезпечення населення. Вивчаючи питання пенсійного страхування, варто звернути увагу на проблему розподілу страхових внесків з пенсійного страхування між роботодавцем і працівниками.

Деякі зарубіжні фахівці вважають, що для забезпечення конкурентоспроможності підприємств на світовому ринку, доцільно перерозподілити фінансування пенсійного забезпечення рівномірно між усіма платниками пенсійного страхування. У країнах з розвинутою ринковою економікою це було досягнуто шляхом впровадження накопичувальної пенсійної системи та через обов'язкове і добровільне пенсійне страхування. Це дозволило зняти частину фінансового тягаря з підприємств щодо забезпечення пенсійних виплат населенню. Зазначене фінансування було перекладено на працездатне населення [15].

Україна на сьогоднішній день ще не готова до радикального переходу до обов'язкової накопичувальної пенсійної системи. Це вимагає наступних умов: загальний розвиток національної економіки, зростання доходів населення, створення ефективної системи недержавних пенсійних фондів, наявність розвинутої законодавчої бази та підготовка суспільства до практичного впровадження таких реформ.

На рисунку 3.2 узагальнено напрями, які спрямовані на розв'язання проблем активізації впровадження накопичувальної пенсійної системи в Україні. Для подолання недостатньої обізнаності щодо принципів функціонування та низького рівня довіри до інституту недержавних пенсійних фондів, необхідно проводити пояснювальну та освітню роботу для громадськості.

НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ Й ДОСТУПНОСТІ НАКОПИЧУВАЛЬНОЇ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

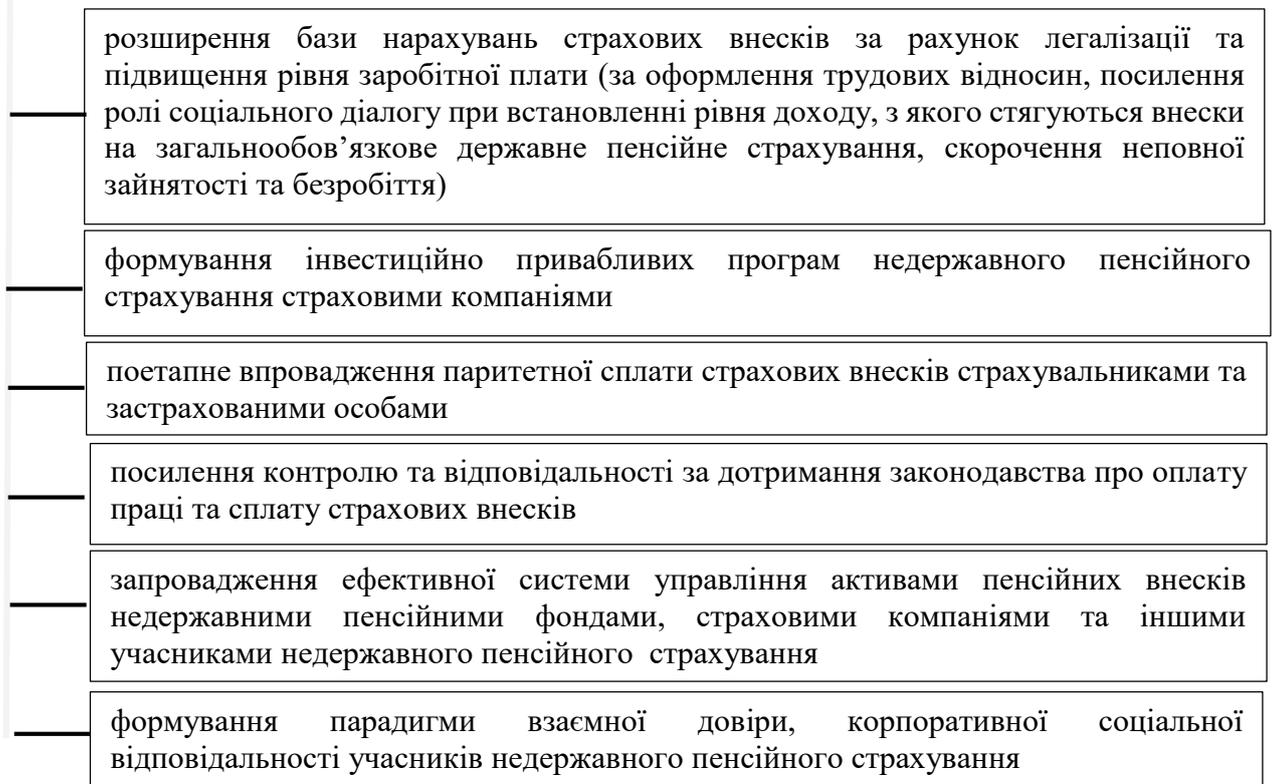

Рис. 3.2. Пріоритетні напрями забезпечення розвитку недержавної накопичувальної системи в Україні

Уряду слід розглянути можливість запровадження програм інформування населення, які максимально широко освітлятимуть всі аспекти пенсійної реформи, зокрема недержавного пенсійного забезпечення. Основні пункти, на яких варто зосередити увагу, включають:

- 1) Потенційну можливість отримання додаткової пенсії у похилому віці шляхом участі в недержавних пенсійних фондах.
- 2) Індивідуальний характер пенсійних накопичень, що означає персоніфікований підхід до формування власних пенсійних активів.
- 3) Мінімізацію можливих втрат пенсійних активів шляхом їх диверсифікації та розподілу ризиків.
- 4) Регулювання та нагляд за діяльністю недержавних пенсійних фондів, страхових компаній та банківських установ, адміністраторів, зберігачів з боку

державних органів, таких як Національний банк України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Національна комісія з регулювання ринку фінансових послуг.

Отже, важливо розглянути можливості створення програм, які належним чином інформують населення про всі переваги та аспекти недержавного пенсійного забезпечення.

До реалізації цих програми доцільним буде більш активно залучати такі фінансові установи, як банки та страхові компанії, котрі мають значний досвід на фінансовому ринку України, користуються високою репутацією та надають повний спектр або окремі послуги з недержавного пенсійного забезпечення.

Інвестиційно привабливі програми недержавного пенсійного страхування в Україні надають громадянам можливість накопичувати кошти для забезпечення додаткового доходу на пенсії через зручні умови участі, довгострокове планування та використання професійного управління активами. Одним із прикладів є програма «ТАС-Пенсія» від страхової компанії «ТАС Лайф», яка пропонує поєднання накопичувального страхування та захисту в разі непередбачених обставин.

Учасники програми здійснюють регулярні внески, які інвестуються у фінансові інструменти, що забезпечує зростання капіталу. Програма також включає страхові виплати в разі серйозних життєвих ситуацій, таких як важкі хвороби або нещасні випадки. Крім того, гнучкі умови внесків дозволяють учасникам змінювати їхній розмір залежно від фінансових можливостей, що робить програму зручною для різних категорій населення.

Недержавний пенсійний фонд «ОТП Пенсія» є ще одним прикладом інвестиційно привабливої програми, яка дозволяє накопичувати пенсійний капітал завдяки інвестуванню внесків у надійні фінансові інструменти, такі як державні облігації, депозити та акції. Особливістю цього фонду є орієнтація на мінімізацію ризиків, що робить його популярним серед консервативних інвесторів. Учасники фонду можуть самостійно обирати розмір і

періодичність внесків, а також контролювати стан своїх накопичень через сучасні електронні сервіси.

Ще одним важливим фондом є «ПриватФонд», який входить до числа найбільших недержавних пенсійних фондів України. Він пропонує інвестування коштів учасників у диверсифікований портфель, який включає акції, облігації, нерухомість та інші активи. Це забезпечує стабільне зростання накопичень протягом тривалого періоду. Особливістю «ПриватФонду» є можливість спадкування коштів у разі смерті учасника, що гарантує збереження фінансової підтримки для родини. Крім того, фонд надає прозорі умови участі та дозволяє учасникам відстежувати свої внески та результати інвестицій через зручні онлайн-сервіси.

Окрім індивідуальних програм, у рамках недержавного пенсійного страхування також доступні корпоративні пенсійні програми. Ці програми створюються роботодавцями для своїх працівників і є важливим соціальним стимулом, який не лише покращує соціальний захист працівників, а й допомагає роботодавцям залучати та утримувати кваліфіковані кадри. Внески до таких програм здійснюються роботодавцем, що дозволяє працівникам отримувати додаткову фінансову підтримку у вигляді накопичень на майбутню пенсію.

Деякі роботодавці надають корпоративні пенсійні програми, що дозволяють їхнім працівникам отримувати додаткові пенсійні внески, що є вигідним як для працівників, так і для роботодавців. Також доступні програми з гарантованим мінімальним доходом, які підходять для тих, хто прагне уникнути ризиків на фінансовому ринку. Учасники таких програм отримують податкові пільги, адже внески на пенсійні рахунки зменшують оподатковуваний дохід. Інвестиційна привабливість цих програм залежить від надійності компанії, прозорості управління коштами та обраної інвестиційної стратегії, тому перед вибором рекомендується детально вивчити умови договорів і репутацію установи [25].

Деякі страхові компанії, «PZU Україна» та «УНІКА», пропонують програми з гарантованим мінімальним доходом, які забезпечують стабільне зростання пенсійних накопичень незалежно від коливань ринкової кон'юнктури. Це особливо привабливо для людей, які уникають інвестиційних ризиків і хочуть отримати передбачуваний результат.

Окремою перевагою всіх програм недержавного пенсійного страхування є можливість скористатися податковими пільгами. Зокрема, внески на пенсійні рахунки не обкладаються податком на доходи фізичних осіб, що робить такі інвестиції вигідними та стимулює громадян до участі в програмах. Податкова знижка дозволяє зменшити фінансове навантаження на учасників і сприяє формуванню значних пенсійних накопичень.

Висновки до розділу 3

Таким чином, програми недержавного пенсійного страхування в Україні створені для забезпечення фінансової стабільності громадян на пенсії. Вони пропонують гнучкі умови, прозорість та можливість вибору між різними інвестиційними стратегіями залежно від уподобань та рівня прийняттого ризику. Вибір конкретної програми слід здійснювати з урахуванням надійності компанії, її репутації та умов договору, щоб забезпечити максимальний дохід і безпеку своїх заощаджень.

Усі ці програми створені відповідно до Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» та дозволяють учасникам скористатися податковими пільгами.

У третьому розділі дослідження були визначені пріоритетні напрями вдосконалення управління активами страхової компанії, що працює на ринку недержавного пенсійного забезпечення.

Стратегічні орієнтири управління активами мають бути тісно пов'язані з загальною стратегією розвитку страхової компанії та враховувати зміни на макроекономічному рівні та фінансовому ринку. Пріоритетними напрямками є

диверсифікація інвестиційного портфеля, підвищення ефективності управління ризиками та використання інноваційних технологій.

Формування портфеля інноваційних послуг є важливим фактором конкурентоспроможності страхової компанії на ринку недержавного пенсійного забезпечення. До таких послуг можна віднести індивідуальні пенсійні плани, пенсійні продукти з гарантованою дохідністю, інвестиційні рахунки з гнучкими умовами та ін.

Успішне управління активами страхової компанії, що працює на ринку недержавного пенсійного забезпечення, вимагає постійного вдосконалення та адаптації до мінливих умов ринку. Впровадження інноваційних підходів, підвищення рівня цифрової трансформації та посилення співпраці з іншими учасниками ринку є ключовими факторами успіху.

ВИСНОВОК

На основі отриманих дослідженням результатів можна зробити наступні висновки. Управління активами є одним з основних напрямків фінансового менеджменту і представляє собою систему формування і реалізації управлінських рішень в операційній, інвестиційній і фінансовій діяльності страховика спрямовану на забезпечення його довгострокової платоспроможності і прибутковості. Прийняття рішень в цій сфері безпосередньо впливає на стан ліквідності і прибутковості компанії, забезпечення її платоспроможності в короткостроковому і довгостроковому періодах.

Війна в Україні суттєво вплинула на пенсійну систему країни, створивши безпрецедентні виклики. Переорієнтація економіки на оборонні потреби та вирішення гуманітарних проблем призвела до значних бюджетних обмежень. Це, в свою чергу, поставило під загрозу стабільність пенсійних виплат та довгострокову життєздатність пенсійної системи. Для забезпечення фінансової безпеки пенсіонерів та збереження соціальної стабільності необхідні термінові заходи.

Проведене дослідження теоретичних основ та практичних аспектів управління активами страхових компаній на ринку недержавного пенсійного забезпечення дозволяє зробити ряд висновків.

Теоретичні засади управління активами страхових компаній базуються на принципах диверсифікації, ліквідності та забезпечення достатньої дохідності для виконання зобов'язань перед клієнтами. Вибір інвестиційних інструментів та стратегій залежить від багатьох факторів, включаючи регуляторні вимоги, ринкові умови та профіль ризику компанії.

Аналіз практичної діяльності страхових компаній показав, що основними інструментами інвестування є державні облігації та банківські депозити. Такий вибір обумовлений бажанням забезпечити стабільність

доходів та мінімізувати ризики. Однак, ця консервативна стратегія обмежує потенціал для отримання високої дохідності.

Фактори, що впливають на ефективність управління активами, включають як внутрішні, так і зовнішні чинники. До внутрішніх факторів належать інвестиційна політика компанії, кваліфікація персоналу, наявність сучасних систем управління ризиками. Зовнішні фактори представлені макроекономічними показниками, станом фінансового ринку, регуляторними вимогами та геополітичними ризиками.

Ризики, пов'язані з управлінням активами в сфері недержавного пенсійного забезпечення, включають ризик інфляції, валютний ризик, ризик ліквідності та ризик кредитної дефолтності. Для їх мінімізації необхідно використовувати різноманітні інструменти управління ризиками, такі як диверсифікація портфеля, хеджування та страхування.

У першому розділі дослідження було проаналізовано теоретичні основи та практичні аспекти управління активами страхових компаній, що надають послуги недержавного пенсійного забезпечення.

Було встановлено, що ефективне управління активами є складним процесом, який вимагає глибокого розуміння як макроекономічних трендів, так і мікроекономічних особливостей конкретних компаній. Страхові компанії, як довірені особи мільйонів вкладників, несуть відповідальність за збереження та примноження пенсійних накоплень. Для досягнення цієї мети вони повинні використовувати широкий спектр інструментів фінансового аналізу, а також враховувати ризики, пов'язані з інфляцією, змінами валютних курсів та іншими факторами.

Особливу увагу слід приділяти диверсифікації інвестиційного портфеля для зменшення впливу негативних подій на фінансові результати. Крім того, важливо забезпечити прозорість та підзвітність у процесі управління активами, що є одним з ключових факторів довіри клієнтів.

Аналіз ефективності управління активами страхових компаній показав, що вони діють в умовах високої невизначеності та обмежених можливостей.

Консервативна інвестиційна стратегія, хоча й забезпечує стабільність, не дозволяє досягти максимальної ефективності. Для адаптації до мінливих умов ринку та підвищення дохідності необхідно розробляти більш гнучкі та динамічні стратегії управління активами, які враховують як традиційні, так і інноваційні інструменти інвестування.

Третій розділ дослідження присвячений пошуку шляхів підвищення ефективності управління активами страхових компаній. Було встановлено, що впровадження інноваційних технологій, таких як штучний інтелект та машинне навчання, дозволить оптимізувати портфель, знизити витрати та підвищити якість обслуговування клієнтів. Крім того, розроблення нових інвестиційних продуктів, що відповідають потребам сучасних клієнтів, є ключовим фактором конкурентоспроможності на ринку недержавного пенсійного забезпечення.

Ефективне управління активами страхових компаній є одним з ключових факторів стабільності пенсійної системи. Для досягнення цієї мети необхідно постійно вдосконалювати інструменти та методи управління активами, адаптуючи їх до мінливих умов ринку. Реалізація запропонованих рекомендацій дозволить страховим компаніям підвищити ефективність своєї діяльності та забезпечити стабільність пенсійних виплат.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Супрун А.А. Проблеми формування капіталу страхових компаній // Економіка: проблеми теорії і практики. Збірник наукових праць. Випуск 112.
2. Баранова В.Г. Концептуальні засади формування фінансового механізму страхових організацій / В.Г. Баранова // Вісник соціально-економічних досліджень.
3. Закон України "Про недержавне пенсійне забезпечення". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>
4. Особливості управління активами страхових компаній. URL: <http://socrates.vsau.org/b04213/html/cards/getfile.php/18157.pdf>
5. Система недержавного пенсійного забезпечення. Українська компанія з управління активами. URL: https://ukc.gov.ua/knowledge/systema-nederzhavnogo-pensijnogo-zabezpechennya/?utm_source=chatgpt.com
6. Журавка В. Визначення стратегічних орієнтирів управління активами страхових компаній. URL: [https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/58049/7/Zhuravka_Vyznachennia_stratichnykh_orientyviv.pdf](https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/download/123456789/58049/7/Zhuravka_Vyznachennia_stratichnykh_orientyviv.pdf)
7. Ткаченко А.В. Імплементация та адаптація до української практики європейських принципів управління активами і пасивами страхових компаній / А.В. Ткаченко // Вісник університету банківської справи Національного банку України. – 2016. – № 3 (15). – С. 229-235. – URL: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/VUbsNbU/2016_3/16_3_51.pdf
8. Системи управління активами в страхових компаніях. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3e88ab32-f750-4b70-a575-62e5fee0da9c/content>
9. Удосконалення страхових систем в Україні. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2024-8_0-pages-237_251.pdf

10. Управління активами страхових компаній. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1326>
11. Конференційні матеріали з управління активами. URL: <https://confmanagement-proc.kpi.ua/article/view/272022>
12. Особливості розвитку страхових послуг в Україні. URL: https://kon-insurance.mnau.edu.ua/files/work_2019/9.pdf
13. Оцінка інвестиційних стратегій страхових компаній. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4981>
14. Збірник тез конференції 2023. URL: https://www.mnau.edu.ua/files/nauk_prof_konf/zbirnyk-tez-19-04-23.pdf
15. Проблеми розвитку страхування в Україні. Львівський національний університет імені Івана Франка. URL: <https://econom.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/10/Problemy-rozvytku-strakhuvannia-v-Ukraini.-Naukovyy-studentskyy-zbirnyk.-Za-zah.-red.-prof.-Plysy-V.-Y.-Lviv.-LNU-imeni-Ivana-Franka-2020.-136-s..pdf>
16. Стратегічні підходи до управління активами. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3608>
17. Розвиток страхового ринку України. URL: <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/293221>
18. Визначення орієнтирів страхового бізнесу. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/58049/7/Zhuravka_Vyznachennia_stratehichnykh_orientyryv.pdf
19. Сучасні виклики для страхового бізнесу. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/681/654>
20. Ефективність інноваційних рішень у страхуванні. URL: <http://journal.puet.edu.ua/files/journals/1/articles/506/public/506-1524-1-PB.pdf>
21. Глобальні перспективи розвитку страхування. URL: <https://archive.journal-grail.science/index.php/2710-3056/article/view/2596>

22. Управління фінансами пенсійних фондів. URL:
https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/179/1/5_08_8.pdf
23. Перспективи розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні. URL:
https://www.researchgate.net/publication/378258034_PERSPEKTIVI_ROZVI_TKU_NEDERZAVNOGO_PENSIJNOGO_ZABEZPECENNA_V_UKRAINI
24. Функції страхових компаній у пенсійному забезпеченні. URL:
http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Fu_2011_9_5
25. Проблеми і перспективи страхування в Україні. URL:
<https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1371276.pdf>
26. Підсумки діяльності страхових компаній за 2019 рік. – URL:
http://ufu.org.ua/files/stat/SK_info2019.pdf
27. Рейтинг страхових компаній України. – URL:
<https://forinsurer.com/ratings/nonlife>.
28. Офіційний сайт АСК «ІНГО Україна» . – URL: <https://ingo.ua/>.
29. Страхова організація: структура, бізнес–процеси та управління. – URL:
https://studme.com.ua/109812058487/strahovoe_delo/strahovaya_organizatsiya_struktura_biznes_protssesy_upravlenie.htm.
30. Нові вимоги до якості активів страхових компаній: Розпорядження Нацкомфінпослуг від 8 серпня 2019 року. – URL:
<https://www.insa.com.ua/uk/blog/novye-trebovaniya-k-kachestvuaktivov-strahovyh-kompanij/>
31. Insurance, Innovation and IoT – Part 1. – URL:
<https://www.reutersevents.com/insurance/analytics/insurance-innovation-and-iot-part-1>

32. РОЗВИТОК СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ
URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/457b2094-8298-4ec4-9c08-9d6e27f91ee3/content>
33. ФІНАНСОВА ЕФЕКТИВНІСТЬ КОРПОРАТИВНОГО СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ І ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ – URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2021/09/1.21_topik_Ierokhin-S.A.-Chernenko-V.V.-72-81.pdf
34. Управління активами в умовах нестабільності ринку / Шевченко А. // Бізнес-інформ. – 2022. – № 8(0). – С. 237-251.
35. Бібліотека НБУВ / НБУВ. – 2011. – URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbisnbuv/cgiirbis64.exe?I21DBN=LINKP21DBN=UJRNZ21ID=S21REF=10S21CNR=20S21STN=1S21FMT=ASPmetaC21COM=S&2S21P03=FILE=&2S21STR=Fu201195>
36. Аналіз ринку недержавного пенсійного забезпечення в Україні / Національний банк України. – 2022. – URL: https://bank.gov.ua/files/NBUanalysisreport_2022.pdf
37. Григоренко О. Управління активами страхової компанії: теорія та практика / О. Григоренко // Економіка і управління. – 2021. – Т. 12, № 3. – С. 45-56.
38. Система недержавного пенсійного забезпечення в Україні / Український центр оцінювання якості освіти. – URL: <https://ukc.gov.ua/knowledge/systema-nederzhavnogo-pensijnogo-zabezpechennya/>
39. Питання управління ризиками в страхових компаніях / Мельник І. // Страхування: теорія та практика. – 2022. – С. 78-85.
40. Концепція розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні / Міністерство соціальної політики України. – 2023. – URL: <https://www.msp.gov.ua/news/20825.html>
41. Проблеми та перспективи розвитку ринку недержавного пенсійного забезпечення в Україні / Лисенко Т. // Економіка України. – 2021. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1z=4981>

42. Стратегічне управління активами в страхових компаніях / Коваленко О. // Науковий вісник НТУУ «КПІ». – 2020. – Т. 21, № 4. – С. 112-120.
43. Світовий досвід управління активами в контексті пенсійного забезпечення / Світовий банк. – 2019. – URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/ar/129911468110975788/pdf/473770WP0UA0UK101PUBLIC10Box334131B.pdf>
44. Аналіз ринку недержавного пенсійного забезпечення в Україні / Національний банк України. – 2022. – URL: https://bank.gov.ua/files/NBUanalysisreport_2022.pdf
45. Дослідження впливу управління активами на фінансову стабільність страхової компанії / Петренко С. // Фінансова політика в Україні. – 2023. – С. 55-67.
46. Управлінські рішення в страховій діяльності: сучасні підходи та інструменти / Іванченко С., Коваленко Т. // Вісник Хмельницького національного університету. – 2022. – Т. 4, № 3. – С. 92-100.
47. Теоретичні основи управління активами в страхових компаніях / Шевчук Т., Бондар О. // Економіка і управління: науковий журнал. – 2023. – Т. 15, № 2. – С. 101-110.
48. Оцінка ефективності управління активами пенсійних фондів / Ковальчук І. // Науковий журнал "Фінанси України". – 2022. – Т. 4, № 1. – С. 12-20
49. Ринок недержавного пенсійного забезпечення в Україні: стан та тенденції розвитку / Державна служба України з питань праці. – 2023. – URL: <https://www.dsp.gov.ua/documents/2023/01/analiz-rynku-nederzhavnogo-pensijnogo-zabezpechennya.pdf>
50. Костюк О. Управління активами в страхових компаніях: проблеми та перспективи / О. Костюк // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. – 2021. – Т. 2, № 1. – С. 34-42.